Бүгү чурттарның пролетарийлери, катыжыңар!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

№ 24 (2198). 1929 ЧЫЛДА ҮНДЕЗИЛЕТИНГЕН | 1951 ч. февраль 6, вторник. | Өртээ 20 көп.

1951 чылдың февраль 18—РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү.

Соңгукчулар коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сталинчы блогунуң кандидаттары дээш бадылавышаан, бистиң Төрээн чуртувустуң улам-на чечектелиишкини дээш бадылаарлар.

Партия пропагандазынче улуг кичээнгей салыр

Большевик партия болза, партия болгаш күрүне ажылының бүгү адырларының ажылдакчыларының идеологтуг белеткелинге болгаш политика талазы-биле каңналып быжыгарынга улуг кичээнгейни салып, каадырлар марксизм-ленинизмниң теориязын могаг-шылаг чокка шиңгээдип алзын дээш бүгү аргаларны тургузуп турар. «Марксисчи-ленинчи теорияның күжү чүдел дизе, дескинип турар болуушкуннарның иштики харылзаазын билир, болуушкуннарның чорудулгазын баш бурунгаар көөр болгаш болуушкун амгы үеде чүгле канчаар, хайнаар хөгжүп турарын эвес, харын база олар келир үеде канчаар, кайнаар хөгжүүр ужурлуун билип алыр арганы партияга берип турары болур»—деп эш Сталин чугаалап турар.

Бистиң чуртта социализмниң тиилелгези марксизм-ленинизмниң бүгүдеге тиилелгелиг идеяларының көскү боттаныышкыны болур. Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улус коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунуның сорулгазын чедиишкинниг шиитпирлеп, бодунуң чуртунуң күүшүн-шыдалын быжыглап турар. Сталинчы үениң эң улуг тургузуушкуннарын — коммунизмниң тудуушкуннарын боттандырарынче совет кижилер канчаар-даа аажок күзел соруктуу-биле кирипкеннер.

Ам социализмден коммунизмче шилчилгениң үезинде коммунистерниң идейполитиктиг кижизидилгениң айтырыы, удуртур каадырларны болгаш совет интеллигенцияны марксисчи-ленинчи теория-биле чепсеглээри чончуг чугула ужур-дузалыг болуп турар. Ам үеде коммунист бүрүзүнден, ажылдакчы бүрүзүнден, ол кандыг-даа албан хүлээлгеде туруп турары хамаан чокка, марксизм-ленинизмниң билиглерин ханызыбиле шиңгээдип алырын кажангызындан-даа артык негеп турар. Бистиң каадырларывыстың политиктиг деңнели болгаш марксисчи-ленинчи медерели бедик болган тудумна оларның ажылы боттуг шынарлыг болгаш үре-түңнелдиг болур.

Каадырларның политика талазы-биле чепсегленгениндан бистиң бүгү чедиишкиннеривис, партия болгаш чазаатының сорулгаларын херек кырынга боттандырары шиитпирлин-биле хамааржыр, мынчангаш идей-теориялыг ажылдың айтырыглары Ленин—Сталинның улуг идеяларының пропагандазы ВКП(б)-ниң район комитеттериниң, партия эге организацияларының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг. Районнарның партия конференцияларына коммунистер болза, партия чырыдыышкынында бар турар улуг-улуг четпестерни демдеглеп, оларны узуткаар талазы-биле тодаргай хемчеглерни айытканнар. Сорулга болза, коммунистерниң идея талазы-биле кижизидилгезин чогуур бедиинге тургузары, партил өөредилгезиниң шынарын шиитпирлин-биле өкижидерин чеңдип алыры, политиктиг өөредилгениң удуртулгазының деңнелин бедидери болур.

Кызыл хоорайның электри станциязының, алгы заводунуң, тараа белеткел чериниң, область эмнелгезиниң партия организацияларында коммунистерниң өөредилгезин багай организастааны: марксисчи-ленинчи теорияны боттары өөреним турарларның ажылынга контроль болгаш дузаламчыны тургуспааны билдингир болгай. Партия чырыдыышкынының идеялыг шынарын хандырарының херээнге пропагандист кол ужурдузалыг болур турбужа, хөй-хөй райкомнар оларның теориялыг болгаш методтуг деңнелин бедидер дугайында сагыш салбайн, пропагандистерниң ажылының болгаш оларның ээлчеглиг кичээлдерге белеткелиниң дуржулгазын солчур дугайында семинарларны чоруттайн турарлар. Партияның Кызыл райкомунуң секретари эш Ёизак, Бай-Тайга райкомунуң секретари эш Горшков олар 1950—1951 өөредилге чылының эгезинден бээр чаңгыс-даа политшколага, азы болгумге барбааннар болгаш пропаганда ажылының айтырыгларының талазы-биле семинарга чаңгыс-даа илеткел кылбааннар дээрзин факт көргүзүп турар.

Каадырларның марксисчи-ленинчи өөредилгезиниң херээн үндезини-биле экижидери ажылчы чоннуң коммунистиг кижизидилгезиниң талазы-биле бүгү ажылды күштелдиреринин, ажыл-агый политиктиг сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээриниң эң чугула үүлдериниң бирээзи болур. Ындыг турбужа, хөй-хөй ажылдакчылар болза, марксизм-ленинизмни өөренир дугайында кылып болбас хайгаарал чок чорукту болдуруп турарлар. Партияның Улуг-Хем райкомунуң секретари турган эш Аракчаа бодунуң идеялыг деңнелин бедидер дээш ажылдаваан болгаш революстуг теорияны өөренмейн турган. Политик талазы-биле чыъдып калганының түңнелинде үүү болганыл дизе, партия удуртулгазының кол методу болур бүзүредир чорук-туң орнунга чагырар-дужаар ажылды чорудуп, бодун тогдунуп, массадан хоорулган, ынчангаш партия организациязының удуртукчузунуң албан хүлээлгезинге артып каап шыдавас апарган.

Марксизм-ленинизмниң теориязы — бистиң чуртка коммунизмниң тиилелгези дээш большевик партияның болгаш совет улустуң демиселинге күчүлүг чепсек болур. Партия организацияларының хүлээлгези болза, марксисчи-ленинчи кижизидилгениң талазы-биле ажылды шыңгыы сайзырадыры, каадырларны, бүгү коммунистерни, совет интеллигенцияны Ленин—Сталинның бүгүдеге тиилелгелиг улуг идеялары-биле могаг-шылаг чок чепсеглээри болур.

ВКП(б) райкомнары пропагандистерниң семинарларын үргүлчү чорудуп, шынарын бедидерин хандырары, партия кабинеттери партия чырыдыышкынының четкизинин ажылының методтуг удуртулгазының ёзулуг төвү болган турарын, райкомнарның секретарьлери, бюро кежигүннери, килдистер эргелекчилери политшколаларның болгаш бөлгүмнерниң кичээлдеринге үргүлчү барган турарын чеңдип алыры, каадырларның бот-өөредилгезинге дузаламчыны көргүзүп, контроль хыналданы чорударынга онза кичээнгейни салыры эргежок чугула:

ВКП(б) ТК-ның шиитпирлерин ёзугаар партия чырыдыышкынының четкизиниң ажылын үргүлчү хынап, коммунистерниң марксисчи-ленинчи өөредилгезиниң айтырыын райкомнарның бюроларынга болгаш партия эге организацияларының хуралдарынга чугаалажыр, политөөредилгениң чоруп турарының дугайында пропагандистерниң отчеттарын дыңнап, партия чырыдыышкынын экижидер талазы-биле тодаргай хемчеглерни алыр херек.

Партия, совет, ажыл-агый каадырларының, интеллигенцияның марксисчи-ленинчи өөредилгезин бисте эки тургускан тудумна, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуңу бүгү адырларына бистиң чедиишкиннеривис улам быжыг болгаш хөй болур.

Эш Климент Ефремович
ВОРОШИЛОВКА

Лениниң болгаш Сталинның шынчы соратниги, большевик партияның болгаш совет күрүнеиң шылгарангай деятели Силерниң чеден хар харлаан хүнүнерде Бүгү-эвилелдиң Коммунистиг (большевиктер) партиязының Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели Силерге байыр чедирип тур.

Революстуг шимчээшкинге аныяңарда-ла эгелеп киргеш, Силер бодуңарның бүгү медерелдиг амыдыралыңарны ажылчы чоннарны капитализмниң дарлалыынан хостаары дээш, Октябрьниң социалистиг улуг революциязының тиилелгези дээш, совет күрүнеиң камгалалы болгаш быжыглаашкыны дээш, бистиң чуртувуска социалистиг ниитилелди тургузары дээш демиселге бараалгаткан Силер. Бистиң улуг башкыларывыс Лениниң болгаш Сталинның быжыг туруштуг өөренікчизи болур Силер, партия болгаш күрүне талазы-биле ажылдарга тургаш, бодуңарның бүгү күжүнерни, билиңнерни, дуржулгаңарны болгаш талантыңарны Төрээн чуртка бараалгатпышаан, коммунистиг партияның болгаш совет күрүнеиң Силерниң мурнуңарга салган бүгү сорулгаларын алдарлыы-биле күүседип келген Силер.

Бистиң Төрээн чуртувустуң мурнунга Силерниң ачы-хавыяаңарны совет улус бедии-биле үнелеп турар. Партияның удуртукчузу, күрүнеиң деятели, Совет Армияның шылгарангай удуртукчуларының бирээзи болуп, бодуңарның могаг шылаг чок ажылыңар-биле Силер совет улуска ханы хүндүткелдиг болгаш изиг ынакшылдыг болган Силер. Силерниң ажыл-чорудулгаңар совет улуска сорук хиирикчи үлегер болуп турар.

Хөй-хөй чылдарда кадык, чаагай чурттаарыңарны болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң чаагай чоруу, Ленин—Сталинның партиязының улуг херээ дээш, үре-түңнелдиг ажылдаарыңарны бистиң дайынчы өңнүүвүс болгаш эживис, бистиң эргим Климент Ефремовичивис Силерге сеткилдиң ханызындан күзедивис.

ВКП(б) ТӨП КОМИТЕДИ. ССР ЭВИЛЕЛИНИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

К. Е. Ворошиловту Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Коммунистиг партияның болгаш совет күрүнеиң мурнунга шылгарангай ачы-хавыяалыг болганы дээш эш Климент Ефремович Ворошиловту ооң чеден хар харлаанының хүнүнде Ленин ордени-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы
Н. ШВЕРНИК.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретари
А. ГОРКИН.

Москва, Кремль. 1951 чылдың февраль 3.

Соңгулдаларга тудугжуларның белээ

Эки шынарлыг тудуг материалы дээш

Чырык чаагай колхозчу суурну сайзырадырының херээн Таңды районда Сталин аттыг колхозтуң колхозчулары боттандырып турарлар.

Шаңганда тудуг ыяжы белеткеп турар бригада 3200 чудуктарны кезип белеткеп алган болгаш 1500 ажыг чудуктарны тудуг шөлдеринде дажыглап алганнар.

Ыяш белеткелинде хүн-бүрүде үлүг нормазын 110—125 хуу күүседип турар Кеский-оол, Маадыр-оол, Уйнук-Кок ышкаш мурнакчылар хөй.

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнү — февраль 18-ке чедир 2500 чудуктарны тудуг шөлдеринге дажыглаар болгаш 1000 чудукту пландан дашкаар белеткээр дугайында социалистиг чарыштың хүлээлгелерин алганнар.

В. ТУМЕТЕЙ.

Мурнакчы бызаңчылар

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге алдар болдурган социалистиг чарышка алган хүлээлгезин Бии-Хем районда Сталин аттыг колхозтуң тудуг бригадазы эки күүседип турар.

Соңгулда мурнуу чарыының социалистиг чарыжынга алган хүлээлгезин бызаңчылар Тыртык-Кыс, Тоңула олар 150 хуу күүседип турарлар.

ЛЕНИНГРАДТЫҢ КИРОВСКИЙ СОҢГУЛДА ОКРУГУ

Сталинчы найыралдың документилери

ЛЕНИНГРАД. «Соңгулданыы. Ленинградтың Кировский соңгулда округу» деп бижээн телеграммаларны, ындыг адрестиг чагааларны Нарва заставазының округ соңгулда комиссиязы, агитпунктулар хүн-бүрүде ап турар. Москвадан, Хабаровск крайдан, Украинадан совет хижилер депутатка бүгү улустуң кандидады эргим, ынак эш И. В. Сталин дээш бадылаарының чоокшулап олурар байырлалынга уткуштур боттарының чылыг сөстерин, байырлалдарын чорудуп турар.

«Эргим, ынак баштыңчы болгаш башкы эш И. В. Сталин дээш бадылаар аас-кежиктиг болганыңарга өөрүп тур бис» деп ССРЭ-ниң Эртемнер Академиязының техник салбырының эртемдээннери Москвадан телеграммнап турар.

Бүгү кижи төрелгетенниң генйи Иосиф Виссарионович Сталин дээш бис силерниң-биле кады бадылаар бис» деп Бурят-Моолдан харылзаачылар бижип турар.

Чуртта эң-не хоочун ийи бүдүрүлгелер Ленинградта үш дапкыр орденниг Кировский завод болгаш Харьковта үш дапкыр орденниг транспорт машина тудуушкунуңу заводу акы-дуңманың харылзаазын шагда-ла тудуп келген. Кировчуларның улуг байырлалының дугайын дыңнааш, ленинградчыларга харьковчулар байыр чедирген. 1919 чылда Мурнуу фронтунуң дайынчыларынга Петроградтың ажылчы чоннарының дамчыдып берген Кызыл тугун индустриальдыг Харьков ыдыктыы-биле камгалап турар дугайын Украинаның машина тургузукчулары чоргаарал-биле дыңнадып турар. Орус болгаш украин улустарның эп-найыралының демдээ бо төөгүлүг тукту генийлиг сталинчы планны күүсетпишаан, Украинага ак дээрбечилерни Кызыл Армияның дайынчылары чылча шаап турда Кызыл Питер чоруттан. Ол кайгамчыктыг хүннерде улуг Сталин Мурнуу фронтунуң революстуг шериг төвүлелиниң мурнундан бодунуң байырлалынга Петроградка бижээни: «Бистиң дивизияларывысты тиилелгеге сорук киирген болгаш бистиң фронтувустуң мурнакчы чаарткан, чулчуушкуннарга быжыкан мурнакчы муң-муң ажылчыннарны чоруткаш, Мурнуу фронтуга Петроград бир дугаарында дузаламчы көргүскенин Мурнуу фронтунуң революстуг шериг төвүлели кажан-даа утпас.

Мурнуу фронтунуң сөолгу чедиишкиннери хамыктың мурнунда ажылчыннарның, Петроградтың төлептиг оолдарының ачы-хавыяазындан болган.

Мурнуу фронтунуң шериглери орус пролетариаттың идегелин херек кырынга үүседир болгаш оларга берип турар туктарны бүрүн тиилелгеге алдарлыыбиле чедирер деп чүвеге идегеңер эштер».

Төрээн чурт дээш тулчуушкуннарга төрүтүнген эп-найырал тайбың тургузукчу күш-ажылдың чылдарында быжыкан. Техниктиг депшилге дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннерлиг болур дээш Харьковчулар кировчулар-биле чаржып турар. Олар боттарының чогаларынга күштүг совет тепловозтарны үндүрүп турар дугайын, Украинаның Совет Социалистиг Республиказының Дээди Совединге соңгулдалар белеткели хайындырып үндүрген күш-ажылчы улуг сорук хириишкинниң дугайын ленинградчыларга чугаалап берип турар.

Кировчулар Харьковче харыы чагаа чоруткан. Алдарлыг Нарва заставазының кан эзилдирикчилери, прокатчиктери, трактор тудукчулары бодунуң украин эштеринге мынча деп бижип турар:

«Силерниң чагааңар бистиң сагышсеткиливисти канчаар-даа аажок хайындырган болгаш путиловчуларның, кировчуларның хөй кижилиг коллективинде изиг деткимчени алган.

1919 чылда Мурнуу фронтунуң дайынчыларынга Петроградтың ажылчы чоннарының дамчыдып берген Кызыл тугун индустриальдыг Харьков ыдыктыы-биле камгалап турары биске онза өөрүшкүлүг. Украинаны хостаары дээш дайылдажып турган Петроградтың ажылчыннарының иштинде бистиң эштеривис кировчулар турган».

Эш И. В. Сталин Ленинградтың Кировский соңгулда округунга бадыладыр чөпшээрелин берген дугайында кайы хире өөрүп, улуг аас-кежиктиг болган дугайын кировчулар украин эштеринге бижип турар. Ажылчыннар, инженерлер болгаш техниктер көстүп көрбээн күш-ажылчы көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар. Чүс-чүс кировчулар ам үш-беш нормаларны ээлчег иштинде күүседип турар.

Заводтуң хөй муң кижилиг коллективи РСФСР-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга алдар болдуруп, бир дугаар кварталда пландан дашкаар каш миллион рубльдиң продукциязын бүдүрүп үндүрер, онаалгадан ажыр муң тонна каңны, 700 тонна прокатты, 500 тонна, эзилдирген шойну бээр хүлээлгеге алган.

Кировчуларның чагаазы мооң адаанда сөстер-биле доозулган: «РСФСР-ниң Дээди Совединге боттарывыстың улуг кандидадывыс ынак Иосиф Виссарионович Сталинга идегелдиг болур таңгыраавысты берген бис. Стахановчу кызымакай күш-ажылывыс-биле, мурнакчы техниканы болгаш технологияны шиңгээдип алыры дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннеривис-биле ынак эш И. В. Сталин дээш бадылаар дээди эргевисти бүзүредир бис».

Бо сөстерни алдарлыг сталеварь И. Семенов, чаартыкчы-слесарь П. Зайченко, эки дарган М. Серафимович, стахановчу-токарь Ф. Суханов, фрезеровщик Ф. Лаврентьева, прокат цехының начальниги М. Алексеев болгаш өскелер боттарының хол үүктери-биле быжыглаан.

(СЭТА).

Кандидат бодунуң соңгукчуларынга ужурашкан

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районнуң соңгукчулары РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидады эш Н. Я. Дьяков биле хөй кижи киржикчилиг ужуражыышкын хуралы февраль 1-ниң кежээзинде идей политик талазы-биле бедик көдүрлүүшкүннүг болуп эрткен.

Ужуражыышкын хуралын ВКП(б)ниң райком секретари эш Торжу ажыткан. Хуралдың хүндүлүг президиумунга ВКП(б) Төп Комитединиң Политбюрозун улуг башкы Сталинны баштады бедик көдүрлүүшкүн-биле соңгааннар.

Хуралга Тээли суурда 13 дугаар соңгулда участогунуң талазы-биле ажылчы чоннардан идегетирген төлээлекчи эш Детушкина РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайын, Россия Федерациязының бүгү ажылчы чоннары республиканың Дээди Совединге депутаттың кандидадынга улустарның улуг башкызы эш И. В. Сталинны бир дугаар кандидатка депшиткенин, база эш Сталинның чоок соратниктерин регистрастааныы чугаалаан. РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле №609 Тыва соңгулда округундан депшитирген кандидат эш Дьяковтуң ажыл амыдырынга холбаштыр областың болгаш районнуң ажыл-агыйларында чедиишкиннерни чугаалавышаан, февраль 18-те коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сталинчы блогунуң кандидады эш Н. Я. Дьяков дээш боттарының бадылаашкынын бээринче бүгү соңгукчуларны кыйгырган.

Эш Детушкинаның илеткелиниң соонда Сталин аттыг колхозтуң мурнакчы малчыны Тырлаа сөс алгаш РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге чедиишкинниг ужуражыр дээш колхозчуларның хайыышкынныг ажылдарының дугайын чугаалавышаан, колхозка ыяш дилер машина болгаш электри станциязы тургузуп алырынга дузалажырын эш Дьяковтан дилээн.

Дараазында «Тээли» колхозтуң баштаар чериниң даргазы эш Маадыр соңгулда хүнүнге чедир тудуг шөлүнге 500 чудук дүжүрүп алырын болгаш часкы тарылгага бүгү белеткелдерни доозар дээш шапкын ажылдап турарын чугаалааш февраль 18-те эш Дьяков дээш колхозчу соңгукчулар бадылаашкының бээрин бүзүреткен.

Ол ышкаш аныяк соңгукчу эш Холбаадан, — мен бо айда чаа 18 харлыг болдум. Ядыы араттың оглу меңээ өөренир, дыштаныр, ажылдаар болгаш соңгуур, соңгудар эргени эдилеткен совет чазакка, большевик партияга, улуг башкым И. В. Сталинга өөрээн сеткилимни ханызындан илередип тур мен.

Ужуражыышкынга оон-даа өске 7 кижи сөс ап чүве чугаалаан.

Адак сөөлүнде депутатка кандидат эш Н. Я. Дьяков сөс алгаш — ону РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен болгаш деткип турар соңгукчуларга бодунуң өөрүп четиргенин илеретпишаан, келир чооку чылдарда область иштинге кылыр ажылдарның программазын соңгукчуларга таныштырган болгаш соңгукчуларның идегелин, чагыгларын алдарлыы-биле күүседирин хүлээнген.

Февраль 18-те коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң идегелдиг кандидады эш Дьяков дээш чүс хуу бадылаарын районнуң бүгү соңгукчуларынга кыйгырыгны хуралдың киржикчилери чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп алганнар.

Районнарның колхозтарында тудуг ыяжының белеткелиниң чоруп турарының дугайында медээ

(1951 чылдың февраль 1-де)

РАЙОННАР АТТАРЫ	Ыяш белеткелинин (хуу-биле) кезип белеткээни	Ыяш белеткелинин (хуу-биле) Көөртүлгези	Ыяш белеткелинде киржип турар күштер Бригада	Кижилер	Аъттар
1. Бии-Хем	236,0	60,0	6	24	12
2. Тес-Хем	260,0	45,0	8	66	66
3. Бай-Тайга	224,0	24,0	8	62	39
4. Өвүр	200,0	50,0	2	43	55
5. Эрзин	185,0	40,0	7	79	65
6. Улуг-Хем	185,0	39,0	10	172	110
7. Сүт-Хөл	177,0	13,0	10	172	150
8. Чөөн-Хемчик	110,1	0,1	13	112	80
9. Барыын-Хемчик	90,0	13,0	11	340	130
10. Таңды	63,0	21,5	7	77	30
11. Каа-Хем	55,0	5,5	5	27	—
12. Чаа-Хөл	46,0	8,0	5	73	38
13. Кызылдың көдээ	16,2	5,7	7	76	46

Тожу, Тере-Хөл, Мөңгүн-Тайга районнарындан оперативтиг медээ алдынмаан.

1950 чылда РСФСР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планының күүселдезиниң түңнелдериниң дугайында

РСФСР-ниң Статистик Эргелелиниң дыңнадыы

1950 чылда РСФСР-ниң республик болгаш чурт үлетпүрүнүң, көдээ ажыл-агыйның болгаш транспорттуң, капитал тудуушкунунуң хөгжүлдезин, бараан саарылгазының калбарыышкынын болгаш чоннуң материалдыг болгаш культурлуг амыдыралының деңнелиниң бедээнин мооң адаанда саннар-биле көргүзерге:

I.

1950 чылда РСФСР-ниң республик болгаш чурт үлетпүрлери ниити продукцияның чылдың бүдүрүлге планын 102 хуу күүсеткен. Туе-туе министерстволар болгаш ведомстволар үлетпүрнүң ниити продукция бүдүрүлгезиниң чыл планын күүсеткенин мооң адаанга көргүзерге:

	1950 чылдың иштинде чыл планын күүсеткениин хуузу
РСФСР-ниң Чурт үлетпүрүнүң Министерствозу	108
РСФСР-ниң Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң Министерствозу	104
РСФСР-ниң Чиик үлетпүрүнүң Министерствозу	104
РСФСР-ниң Чурттуң одаашкын үлетпүрүнүң Министерствозу	99
РСФСР-ниң Аъш-чем үлетпүрүнүң министерствозу	102
РСФСР-ниң Эът болгаш сүт үлетпүрүнүң Министерствозу	100
РСФСР-ниң Балык үлетпүрүнүң Министерствозу	82
РСФСР-ниң Ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң Министерствозу	85
РСФСР-ниң Автомобиль транспортунуң Министерствозунуң үлетпүр бүдүрүлгелери	101
РСФСР-ниң Хамааты-чуртталга тудуушкунунуң Министерствозунуң үлетпүр бүдүрүлгелери	101
РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында полиграфия үлетпүрүнүң, парлалга черлериниң болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле үлетпүр бүдүрүлгелери	107
РСФСР-ниң Кинематография Министерствозунуң үлетпүр бүдүрүлгелери	104
РСФСР-ниң Тывыш кооперациязының чөвүлели	101
РСФСР-ниң Ыяш-тывыш кооперациязының чөвүлели	98
Бүгү-эвилелдиң инвалидтер кооперациязының эвилели	108

1950 чылда республик болгаш чурт үлетпүрү чыл планындан ажыр кара металлдар прокадын, чугайны, мелди, тольду, керамиктиг плиткаларны, хөвең-саазын болгаш дүк кылыгларын, даштыкы болгаш иштики трикотаж хеп кылыгларын, даштыкы хөм кылыглыг бараанларны, резин болгаш кидис идиктерни, газ плиталарын, бажың херекселин, бижик машиналарын, дааранып машина инелерин, карандаштарны, демир үжүк баштарын, эътти, колбаса кылыгларын, хлеб болгаш булочка кылыгларны, макарон болгаш нарын чем кылыгларын, араганы, пивону болгаш үлетпүр продукциязының өске-даа хөй-хөй хевирлерин бүдүрүп кылган.

РСФСР-ниң чамдык министерстволары болгаш ведомстволар ниити продукция бүдүрүлгезиниң чыл планын ниитизи-биле күүсетсе-даа, ону продукцияның тус-тус хевирлериниң талазы-биле чедир күүсетпээн.

1950 чылда республик болгаш чурт үлетпүрүнүң продукциязының шынары эвижээн, ооң ассортиментизи калбарган. Ындыг болза-даа, РСФСР-ниң чамдык министерстволары болгаш ведомстволары ассортимент болгаш үлетпүр продукциязының шынарының талазы-биле күрүне планының доктаатынган онзалгазын күүсетпээннер. РСФСР-ниң чурт үлетпүрүнүң министерствозу шаажаңфаянса савалар болгаш бажың херекселдериниң тус-тус хевирлерин бүдүрүп үндүрериниң планын күүсетпээн; РСФСР-ниң чиик үлетпүрүнүң министерствозу хөвең-саазын шокар пөстер, херээженнериң капрон уктарын бүдүрүп кылырының планын күүсетпээн; РСФСР-ниң эът болгаш сүт үлетпүрүнүң министерствозу бедик сортулуг мал саржаа бүдүрүп үндүрериниң планын күүсетпээн; РСФСР-ниң ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң министерствозу тудуг ыяжы сөөртүрүнүң планын күүсетпээн; РСФСР-ниң тывыш кооперациязының чөвүлели трикотаж кылыгларының, биче хемчээлдиг демир саваларның, лампа шилиниң тус-тус хевирлерин бүдүрүп үндүрериниң планын күүсетпээн; РСФСР-ниң тывыш кооперациязының чөвүлели мебельдиң чамдык хевирлерин, хаак, тудуг херекселдери бүдүрүп үндүрериниң планын күүсетпээн.

II.

1949 чыл-биле дөмейлээрге, 1950 чылда РСФСР-ниң республик болгаш чурт үлетпүрүнүң, тывыш кооперациязының болгаш инвалидтер кооперациязының үлетпүр продукциязының хевирлериниң бүдүрүлгези мынчалдыр өскерилген:

Кара металлдар прокады	150
Торфобрикеттер	113
Тууйбу	127
Чугай	126
Гипс	125
Мел	111
Черепица	133
Дилген материалдар	113
Чадаг тергелер	160
Газ плиталары	116
Газ колонкалары	152
Эът тыртар машиналар	117
Демир оруннар	109
Бижик машиналары	139
Патефоннар	167
Лампа шили	151
Кадыырлар	118
Столовая бижектери болгаш өөрөөлери	125
Шой болгаш демир сава	113
Диизелиг аяктар	103
Хөнектер	109
Өөреникчилер кыдыраштары	113
Карандаштар	121
Демир үжүк баштары	108
Хөвең-саазын пөстер	113
Лён пөстер	129
Дүк пөстер	108
Шоодайлар	119
Ажыл-агый хендири	116
Хөм идик	119
Кидис идик	115
Резин идик	160
Эр, херээжен ук кылыглары	118
Иштики трикотаж хеп	118
Эът	132
Колбаса кылыглары	153
Мал саржаа	105
Үнүш саржаа	109
Сыр	137
Хлеб, булочка кылыглары	115
Кондитер кылыглары	127
Макарон кылыглары	120
Виноград арагазы	168
Пиво	132
Патока	116
Натуралдыг шай	156
Ажыл-агый саваңы	118

1950 чылда РСФСР-ниң республик болгаш чурт үлетпүрүнде дериг-херекселдериниң ажыглалы эвижээн.

1949 чыл-биле дөмейлээрге 1950 чылда РСФСР-ниң тудуг материалдар үлетпүрүнүң министерствозунуң бүдүрүлгелеринге суугунуң бир квадрат метр хемчээлинден тууйбу уштуп алыры 18 хуу көвүдээн; силикат тууйбу заводтарынга пресстерниң бүдүрүкчүлүү 10 хуу улгаткан. 1949 чыл-биле дөмейлээрге 1950 чылда РСФСР-ниң чиик үлетпүр министерствозунуң хөвең-саазын болгаш дүк фабрикаларынга аргылга дериишкиннериниң болгаш аргылга станоктарының бүдүрүкчүлүү улгаткан. РСФСР-ниң чурт үлетпүрүнүң министерствозунуң шаажаң-фаянса заводтарынга фарфор өртедириниң талазы-биле төгерик хөрүктерниң эргилдезиниң саны 11 хуу көвүдээн.

РСФСР-ниң тудуг материалдарының үлетпүрүнүң министерствозунуң үлетүрлеринге дерилге-херекселдерин ажыглаарын экижитсе-даа, чугай кылыр заводтарга дээрбек суугуларның бүдүрүкчүлүүн ажыглаарының 1950 чылдың планы-биле доктаатынган нормалар чеңдип алдынмаан. Одаашкынның чурт үлетпүрүнүң министерствозунуң бүдүрүлгелеринге багер-элеваторлуг болгаш биче-элеваторлуг машиналарны торф үлетпүрүнге ажыглаарының 1950 чылдың планы-биле доктаатынган нормалар чеңдип алдынмаан.

1950 чылда үлетпүрге чиг-эттиң материалдарның чидириглери болгаш кезиндилери 1949 чылдаазындан эвээш болган, чиг-этти, одаашкынны база электри энергиязын элээн камныг чарыгдап турган, 1950 чылда республик болгаш тус-тус черлериниң эргезинде үлетпүрүнүң продукциязының бот-өртээн чиигедириниң планы күүсетинген.

1950 чылда доктаатынган план ёзугаар РСФСР-ниң республик болгаш чурт ажыл-агыйы, оон ыңай техник талазы-биле хандырары болуп турган, ооң түңнелинде хөй күш кирер ажылдарны механизасчыдар болгаш бүдүрүлге чорудулгаларын күштелдириниң талазы-биле чедиишкиннерни чеңдип алган.

Республик болгаш чурт үлетпүрү чаа-чаа хевириң машиналарын болгаш механизмнерни бүдүрүп үндүрерин шиңгээдип алган, ооң иштинде: демир кезер янзы-бүрү хевирлиг станоктар, өөреникчилер кыдыраштары кылыр бедик бүдүрүкчүлүг машиналарны, колхозтарның радио белдирлеринге хат күжү-биле ажылдаар шимчедикчилерни, шаажаң кылыглары кылырынга чартык автоматтарны, бажың иштинге турар соодукчуларны кылырын чеңдип алган.

Тудуушкун материалдарының үлетпүрүнге чер казарын болгаш чүдүрер-дүжүрер ажылдарны механизастаарының деңнели бедээн.

Хлеб быжырар үлетпүрге хлеб быжырылгазын механизастаарын барык долузу-биле дооскан, хлеб быжырар конвейер печкаларының саны көвүдээн.

Чиик үлетпүрге бедик бүдүрүкчүлүг дүк тыдып хоюдар машиналарның, ораар автоматтарның болгаш пөс ар-гыыр калбак автоматтарның саны элээн көвүдээн. Трикотаж, дааранылга болгаш идик үлетпүрүнге хөй санныг конвейерлерни нептереткен болгаш поточный метод-биле кылып бүдүрер кылыгларны калбарткан.

III.

1950 чылда РСФСР-ниң көдээ ажыл-агыйынга социалистиг чер ажылын оон ыңай көдүрериниң болгаш колхозтарның, совхозтарның ниити мал ажылын хөгжүдериниң болгаш колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыдарының херээнде чаа улуг чедиишкиннер чеңдип алдынган.

1950 чылда бүгү культураларның тарылга шөлү 1949 чыл-биле дөмейлээрге 5,8 миллион га өскен, ынчаарга кызыл-тастың, лён долгунецтиң, хлопчатникти болгаш чем культураларының тарылга шөлдери улуу-биле көвүдээн.

1951 чылдың дүжүдүнге белеткээн культураларның күскү чер аңдарылгазының күрүне планын колхозтар болгаш РСФСР-ниң Совхозтар министерствозу ажыр күүсеткен. Күзүн чажып тарыыр культураларны 1949 чылдаа зындан хөйну тараан. Күскү чер аңдарылгазын эрткен чылга бодаарга улуг хемчээлдии-биле болгаш элээн эрте хуусааларда эртирген. 1950 чылда РСФСР-ниң көдээ ажыл-агыйы хөй санныг чаа тракторларны, комбайннарны кожулга херекселдерин болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын алган, 1949 чылга бодаарга 1950 чылда машина-трактор станцияларының колхозтарга кылып берген ажылдары 15 хуу хөй болуп турар. Чайгы болгаш күскү чер аңдарылгазы колхозтарда 95 хуу механизастатынган. Тараа культураларының бүгү шөлдериниң улуг хөй кезээн колхозтарга комбайннар-биле ажаап алдынган. Совхозтарга бүгү чер аңдарылгазын барык шуптузун тракторлар-биле база тараа культураларының ажаап алыышкынын комбайннар-биле чоруткан.

Колхозтарның болгаш совхозтарның ниитиниң мал ажылының хөгжүлдезинде улуг чедиишкиннер чеңдип алдынган.

Баштайгы медээлер-биле алырга 1950 чылдың иштинде колхозтарда ниитиниң малының баш санының көвүдээни: мыйыстыг бода мал—8 хуу, ооң иштинде инектер 17 хуу, хаванның баш саны—28 хуу, хой болгаш өшкү—11 хуу, чылгы мал—10 хуу. Колхозтарда куштуң баш саны 43 хуу хөвүдээн.

1950 чылдың иштинде РСФСР-ниң Совхозтар министерствозунуң совхозтарында малдың баш саны көвүдээн: мыйыстыг бода мал—14 хуу, ооң иштинде инектер 12 хуу, хаваннарның баш саны—20 хуу, хой, өшкү—24 хуу болгаш чылгы мал—13 хуу.

1948 чылдың октябрь 20-де чазактың бадылааны хову камгалалының ыяш тарылгазының планын күүседип эгелээниинден бээр РСФСР-ниң европа кезээниң ховулуг болгаш хову ыяштыг районнарының колхозтары, ыяш ажыл-агыйлары, совхозтары база камгалал ыяш тарылгазының планын күүседип шөлге камгалалдың ыяш тарымалдарын олурткан болгаш ыяш тарылгазын чорутхан, ооң иштинде чартык миллион ажыг га шөлдү 1950 чылда чоруткан. 1950 чылда хову камгалалының ыяш олуртулгаларының планы ажыр күүсетинген.

IV.

РСФСР-ниң Автомобиль транспортунуң министерствозунуң автотранспортунуң чүк сөөртүлгелери 1949 чыл-биле дөмейлээрге 1950 чылда 12 хуу көвүдээн. 1950 чылда чүк сөөртүлгезиниң планын тонна-километр талазы-биле күүсеткен. Автобустар-биле пассажирлер сөөртүлгези 1949 чыл-биле дөмейлээрге 1950 чылда 31 хуу көвүдээн. 1950 чылда пассажирлер сөөртүлгезиниң планы 111 хуу күүсетинген. Ындыг болза-даа РСФСР-ниң автомобиль транспортунуң министерствозу чүк автомобильдериниң парк ажыглалының 1950 чылда доктаатынган нормаларын күүсетпээн.

Биче хемнерни транспорт талазы-биле шиңгээдип алырының Кол эргелели хем транспорту-биле чүк сөөртүлгези 1949 чыл-биле дөмейлээрге 1950 чылда 54 хуу көвүдээн. Ооң-биле кады биче хемнерни транспорт талазы-биле шиңгээдип алырының Кол эргелели боду чоруур болгаш боду чорувас флодун 1950 чылда долузу-биле ажыглаваан.

1950 чылдың иштинде республикага болгаш тус-тус черлерге ужур дузалыг кыры кадыг болгаш үүрмек даш шывыглыг авточүк оруктарын 1949 чылдаазындан тудуп тургусканы 13 хуу хөй. Республикага болгаш тус-тус черлерге ужур-дузалыг кыры кадыг болгаш үүрмек даш шывыглыг оруктарның капитал септелгезин 1949 чылдаазындан элээн хөй кылган.

V.

РСФСР-ниң министерстволарының болгаш ведомстволарының 1950 чылда күүсетинген күрүнеиң капитал ажылдарының хемчээли 1949 чылга бодаарга 118 хуу болуп турар, ооң иштинде Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң министерствозунуң талазы-биле 114 хуу, Ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң министерствозунуң талазы-биле 114 хуу, Чурт үлетпүрүнүң министерствозунуң талазы-биле 130 хуу, Чырыдыышкын министерствозунуң талазы-биле 131 хуу, Кадык камгалалының министерствозунуң талазы-биле 114 хуу, Автомобиль транспортунуң министерствозунуң талазы-биле 102 хуу, Оруктуң кол эргелелиниң талазы-биле 107 хуу болгаш чер-чер Советтериниң чуртталга-коммунал тудуушкунунуң талазы-биле 114 хуу.

РСФСР-ниң Хамааты-чуртталга тудуушкунунуң министерствозу 1950 чылдың планын күүсеткен болгаш 1949 чыл-биле дөмейлээрге тудуг монтаж ажылдарының хемчээлин 10 хуу улгатырган. Ындыг болза-даа, РСФСР-ниң Хамааты-чуртталга тудуушкунунуң министерствозу культур-чуртталга тудуушкунунуң чамдык объектилерин ажыглалга киириериниң планын күүсетпээн.

1950 чылда республик болгаш чурт ужур-дузалыг ажыл-агыйга чиик, аъш-чемниң үлетпүрүнге болгаш тудуг материалдарының үлетпүрүнде бүдүрүлгениң элээн чаа күштерин киргген.

РСФСР-ге 1950 чылда күрүнеиң бүдүрүлгелери болгаш албан черлери база чер-черниң Советтери чуртталга шөлүн ажыглалга киргени 1949 чылдаазындан 11 хуу хөй.

VI.

1950 чылда совет садыгның оон ыңай калбарары уламчылап турган. Карточка системазын солаанының соонда, 1950 чылдың март 1-ден эгелээш ССРЭ-ниң чазаа массалыг хереглелдиң бараанларының үүрмектеп садар күрүне өртектериниң үш дугаар кудулаашкынын чорутканы-биле чонга бараан садыглаары элээн көвүдээн. 1950 чылдың дургузунда **күрүне болгаш кооператив садыының** шугуму-биле 1949 чылга бодаарга деңнештирер өртектер-биле чонга садыглаан бараан 30 хуу хөй болган. Мооң адаанда бараанларның: колбаса кылыгларының, балык продуктуларының, мал саржааның, чигирниң, зондитер кылыгларының, крупа болгаш макарон кылыгларының, сүт болгаш сүт продуктуларының, виноград арагазының, пөстерниң, даараан кылыгларның, эр, херээжен уктарның, хөм идиктерниң, ажыл-агый болгаш чунар саваңның, парфюмерияның, мебельдер, патефоннар, радиоприёмниктер, чуруу тыртырар аппараттар, мотоциклдер садыглаары дыка улгаткан.

1950 чылдың иштинде садыг черлериниң четкизи: магазиннер, майгыннар, столоваялар болгаш буфеттер 18 муң бүдүрүлгелерге көвүдээн.

1950 чылда чонга көдээ ажыл-агый продуктулары, эң ылаңгыя эът, куш болгаш чуурганы **колхоз рыноктарынга** садары 1949 чыл-биле дөмейлээрге дыка көвүдээн. 1950 чылда колхоз рыноктарынга өртектериниң кудулаары уламчылавышаан турган.

VII.

1950 чылда коммунал электри станцияларын, сүт дамчыдылгаларын, канализацияны, чунар-бажыңнарны, баш чүлүүр черлерни, трамвай болгаш троллейбус харылзаазын катап тургузарының болгаш калбартырының талазы-биле улуг ажылдар чорутунуп турган. Хоорайлар болгаш ажылчын суурлар чаагайжыдылгазы эвижээн.

Троллейбус шугумнарының узуну 1949 чыл-биле дөмейлээрге 1950 чылда 13 хуу, газчыткан бажыңнарның саны барык бүдүн чартык катап көвүдээн.

РСФСР-ниң хоорайларында коммунал черлериниң ажылы эвижээн. 1949 чыл-биле дөмейлээрге 1950 чылда коммунал электри станцияларының электри энергиязы бүдүрүп үндүрери 17 хуу, чоннуң чуртталга хереглелинге газ бээри—20 хуу, коммунал сүт дамчыдылгаларының ажыктыг суг бериишкини—5 хуу, хеп чуур черлер-биле бүдүрүлгелерни болгаш чонну, хандырары—16 хуу болгаш чунар-бажыңнар—8 хуу көвүдээн.

1949 чыл-биле дөмейлээрге 1950 чылда хоорай транспортунуң бүгү хевири-биле, ылаңгыя троллейбустар-биле пассажирлер сөөртүлгези 34 хуу, трамвайлар-биле 5 хуу көвүдээн. Таксомоторлуг чиик автомобильдер-биле пассажирлер сөөртүлгези 2 катап көвүдээн.

РСФСР-ниң Коммунал ажыл-агый министерствозу 1950 чылда электри энергиязы бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле планны 106 хуу, ажыктыг суг берилгезин 102 хуу, трамвайлар-биле пассажирлер сөөртүлгезин 104 хуу болгаш троллейбустар-биле 116 хуу күүсеткен.

Кудумчулар болгаш шөлдер ногаанчыдарының, чазап кылырының база асфальтыларының, парктар, сверлер болгаш бульварлар чазалгазының талазы-биле 1950 чылда РСФСР-ниң хоорайларынга болгаш ажылчын суурларынга улуг ажылдарны чоруткан.

VIII.

1950 чылдың төнчүзүнде РСФСР-ниң республик болгаш чурт ажыл-агыйынга ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның саны 1949 чылдаазындан 5,7 хуу хөй болган.

Эрткен чылын РСФСР-ге ус-дарганның, демир оруктуң, даг үлетпүрүнүң училищелерин болгаш фабрик-завод өөредиин дооскан 317 муң мергежилдиг аныяк ажылчыннарны үлетпүрге, тудугга болгаш транспортка ажылдааары-биле чоруткан.

Республик болгаш чурт ажыл-агыйның бүдүрүлгелеринге хууда болгаш бригадалап өөредириниң база курс өөредиинин аргазы-биле 1950 чылда чаа каадырлар белеткелин болгаш бир миллион ажыг ажылчыннарның болгаш албан хаакчыттарның мергежилин бедидер ажылды чоруткан.

1950 чылда РСФСР-ниң республик болгаш чурт ажыл-агыйынга дээди өртемниг тускай эртемниглернин саны 1949 чыл-биле дөмейлээрге 18 хуу көвүдээн.

Республик болгаш тус-тус черлериниң эргезинде үлетпүрлерде ажылчыннарның күш-ажылының бүдүрүкчүлүү 1949 чыл-биле дөмейлээрге 1950 чылда 7,5 хуу өскен.

IX.

1950 чылда культур тургузуушкунунуң оон ыңай хөгжүлдези болгаш РСФСР-ниң ажылчы чоннарының культур деңнелиниң бедиишкини уламчылап турган.

1950 чылдың төнчүзүнде РСФСР-ниң эге, чеди чылдың болгаш ортумак школаларга, техникумнарга база өскедаа ортумак өөредилге черлеринге 20,6 миллион кижи өөренип турган. Бот өөредилге черлеринде ажылдап турар башкыларның саны 1949 чыл-биле дөмейлээрге 47 муң кижиден хөй өскен.

РСФСР-ниң 502 дээди өөредилге черлеринде, бот кичээл-биле өөренип турарларны катай санаарга 1950 чылда 687 муң студентилер өөренип турган; 1949 чыл-биле дөмейлээрге студентилерниң саны 10 хуу өскен.

1950 чылда РСФСР-ге парлап үндүрген номнарның тиражы 1949 чыл-биле дөмейлээрге, 15 хуу көвүдээн.

Кино-театрларның, кино үндүрер черлериниң болгаш көжер киноларның саны 1949 чыл-биле дөмейлээрге 1950 чылда РСФСР-ге 3,4 муң көвүдээн;

1950 чылда эмнелгелериниң, херээженнер божуур бажыңнарының болгаш эмнелгениң өске-даа албан черлериниң база ол ышкаш санаторийлериниң болгаш дыштанылга бажыңнарының четкизин калбарткан. Эмнелге черлеринде болгаш херээженнер божуур бажыңнарда оруннарның саны 1949 чыл-биле дөмейлээрге 23 муң көвүдээн. Эрткен чылда эмчилериниң саны 8 муң кижи өскен.

РСФСР-ниң Статистик Эргелели.

Совет Армиянын болгаш Шериг-Далай флодунуң Хүүнге уткуштур

Бистиң Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннары Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң Хүүнге чедиишкиниг демдеглээр деп белеткеп турарлар.

ДОСАРМ-ның Москва хоорай комитеди база политиктиг болгаш эртем биилиглер нептередир талазы-биле Бүгү-эвилелдиң ниитилелиниң хоорай салбыры Совет Армияның дугайында лекцияларны организастааннар.

Москва облазының аныяктары алдарлыг байырлалды спорт маргылдаалары-биле демдеглээннер. Февраль 1-ден эгелеп Москвага болгаш өске-даа хоорайларга ДОСАРМ-ның эге организацияларының кежигүннериниң боодалга-биле массалыг маргылдаалары эгелээн.

(СЭТА).

Облкүүскомда

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитеди «РСФСР-ге колхозчуларның эки-тура спорт ниитилелин тургузар дугайында» РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1950 чылдың декабрь 15-теги доктаалын барымдалааш, «Колхозчу» деп эки-тура спорт ниитилелиниң область орг-бюрозун тургузар дугайын шиитпирлээн.

Оргбюроның составынга эштер: **Пахомов** (даргазынга), **Момбужай** (даргазының оралакчызынга, кежигүннеринге — Мохов, Самба, Норбу, Аракчаа, Толгар-оол, Доржулдай, Арланмай, Дадар, Ковалёв — оларны бадылавышаан, ол эки-тура спорт ниитилелиниң район Чөвүлелиниң болгаш кудуку коллективтерин 1951 чылдың март 25-тиң бетинде организастап тургускулаарын орг-бюрога даасхан.

Ол ышкаш күш-культура, спорт херээниң область комитединиң мурнунда турган кежигүннериниң чамдыызы ыңай-бээр үүп чорутканын барымдалааш, облкүүском чанында күш-культура, спорт херээниң комитединиң составынга эштер **М. Момбужай** (даргазынга), **Е. Зябрев** (даргазының оралакчызынга), кежигүннеринге—**Миерович, Грачёв, Яковлев, Быков, Лещенко, Пахомов, Лопсан-оол, Скибо, Аракчаа** оларны бадылаан.

* * *

База РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1950 чылдың декабрь 21-де айтыышкынын барымдаалап, тыва школаларга башкылар белеткелиниң алды ай хуусаалыг курстарын 1951 чылдың февраль 1-ден эгелеп областа организастап эртирер дугайын шиитпирлевишаан, ол курстарга өөренирлерни хүлээп алыр комиссияның составынга эштер Анчимаа (даргазынга), Сердобов, Курченко, Пакина, Манылов оларны бадылаан.

—⊙—

Башкыларның үлегерлиг дуржулгазы

Каа-Хем районнуң ырак сууру Белбейде эге школа бар. Ол школаның 2 болгаш 4 класстарының башкызында эш А. Селина ажылдап турар. Эки сонуурганчыг материал ийикпе көргүзүг херексели шилитинмейн барган ужурундан ооң клазынга кажан-бир чалгааранчыг болгаш чаңгыс-аай хевирлиг кичээл эрткенин ол билбейн турар. Башкы Селина кичээлдерге баш бурунгаар белеткенмишаан ажылдың тодаргай планын үргүлчү чогаадып турар. Башкы аңаа холбаштыр, чаңгыс минута-даа халас эртирбейн өөреникчиниң кылып эрткен бодалга бүрүзү, бижээн домак бүрүзү ооң медерелинге кезээ мөңгеде быжыы-биле арткан турар кылдыр, хамык шакты таарыштыр хуваап турар.

Анна Васильевна келир кичээлде кымны ыяавыла айтырза чогуурун билир болгаш кичээл планынга айтып турар. Өөредип эрткен материал бүрүзүнүң быжыглаашкынынче кол кичээнгейни салып турары-биле Анна Васильевнаның өөреникчи бүрүзү улдун дургузунда: элээн шыырактары 6—8 катап, а арай кошкактары 10 болгаш оон-даа хөй катап айтырынган турар.

Анна Васильевна Селина өөредилгеге чүзүн-баазын аргаларны болдунарлаш-биле аралаштыр хереглеп турар. Ылаңгыя ниити класстың, азы бир өөреникчиниң мурнунга кандыг бир айтырыгны салгаш, ону ол дораан самбырага бижий тыртып каар. Ону ниити класска, азы өөреникчиге дыңналдыр номчутургаш, харыылатырып эгелээр. Ол ындыг арга өөреникчилерге бүгү таланың быжыг билиин бар болдурар дугайында Анна Васильевнага улуу-биле дузалап турар. Ооң-биле кады эш Селина, эң эки өөреникчилериниң бижээн диктантызын, изложениезин болгаш өске-даа хынанда ажылдарын кошкак өөреникчилерге көргүспүшаан, чижек кылдыр делгеп турар.

Айтып турар теманы, материалды өөреникчилер быжыы-биле шингээткен турар чорукту чедип алыр дээш, Анна Васильевна көргүзүг материалдарын боду-биле кылып ап турар. Башкы ада-иелериниң ортузунга база улуг ажылды чорудуп турар. Анна Васильевна, өөреникчи бүрүзүнүң бажыңынга чурттап турарын, ооң өөренирингe эргежок чугула байдалдарны ада-иениң талазындан канчаар хандырганын, ада-ие бүрүзү өөреникчилерни өг-бүлеге канчаар кижизидип турарын тергиин эки билир. Чүгле ол-даа эвес, өөреникчи бүрүзүне чогум кандыг янзы-биле чоокшулаарын, ооң бүгү-ле аажы-чаңын, чүү чүвеге сундулуун ол шуптузун эки билир.

Анна Васильевна чүгле бедик шынарлыг өөредилгени чеңдип ап турар чүве эвес, харын ону кижизидилге ажылы-биле тудуш холбаага боттандырып турар. Кичээлден дашкаар үелерде ол чечен чогаалдарны өөреникчилерге хөйү-биле номчуп берип, кыска лекция беседаларны кылып, концерттерни организастап, коллективтиг агаарлаашкыннарны, хаактаашкыннарны, чуңгулаашкыннарны чорудуп турар. Анна Васильевна өөреникчилер, ада-иелериниң хүндүлел болгаш ынакшылы-биле бүргеткен.

Ол ындыг кызымак, чүткүлдүг ажылдың, үлегерлиг дуржулганың түңнелинде, Анна Васильевна кайы-даа клазынга өөредилге чылының бирги чартыында 100 хуулуг өөредилгени хандырып шыдаан.

М. КОНДЕНКО.

Эвилелдешкен республикалар соңгулдаларның бүдүүзүнде

Азербайджанның ажыл-агыйы болгаш культуразы чаа көдүрлүүшкүнде

Февральдың 18-те Азербайджан ССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар болур. Республиканың Дээди Совединиң амгы составының дөрт чылдың дургузунда ажыл-чорудулгазы дайын сөөлүндеги үеде сталинчы беш чыл планының күүселдези дээш, Азербайджан улустуң бот-туруштуг демиселиби үзүк чок харылзаалыг. Азербайджанга ажыл-агыйның болгаш культураның тургузуушкуну дайын сөөлүндеги чылдарда канчаар-даа аажок хөрлиишкин-биле болгаш темпилер-биле чоруп турган. Бистиң республиказыстың улус ажыл-агыйынга капитал салыышкыны беш чылдың планы-биле көрдүнген түүнү каш хуу ашкан. 1950 чылда Азербайджанның экономиказынга капитал салыышкынының херек кырында түүнү планга бодаарга 137,5 хуу болган. Бистиң республикаыстың девискээри тудуг тургузуушкунунуң кан чаар-даа аажок улуг шөлү болуп турар болгаш ында ажылдап турар үлегпүр бүдүрүлгелери-биле кады чаа заводтар, чаа нефть казар черлер, чаа электростанциялар тутунуп турар.

ССР Эвилелиниң нефтилиг кол баазазы, бистиң улузувустуң чоргаары болгаш алдары—Азербайджанның нефть үлетпүрү эң мурнакчы техникага үндезилээш үзүк чок хөгжүп турар. Азербайджанның чер иштиниң төнүш чок байлааның дугайын херечилеп турар нефть казылдазының өзүлдези чыл бүрүде өзүп турар болгаш нефть үнер черлер тывар ажылдаашкын калбарган. Дайын сөөлүндеги үениң беш чыл планының чылдарында Бакунуң алдарлыг нефтичилериниң тургусканы далайда тывыш черлери хөй муң тонна улуг үнелиг нефтини берип турар.

Азербайджанның ажылчыннары, колхозчулары, интеллигенциязы Кура хемге Кавказта дыка улуг Мингечаурның гидроэлектростанциязының, Сумгаитте үлетпүр бүдүрүлгелериниң, Дашкесанда күүлүг рудниктиң тургузуушкуннарын чедиишкиннии-биле боттандырып турар. Сөөлгү чылдарның дургузунда Сумгаит болгаш Мингечаур чараш кудумчуларлыг болгаш шөлдерлиг, чаагай тудуглуг бажыңнарлыг, хөй санныг культура-чырыдыышкын албан черлерлиг үлетпүр хоорайлары болу берген.

1949 чылда-ла Азербайджанның үлетпүрүнүң ниити продукциязының хемчээ беш чыл планының сөөлгү чылынга доктаатган даалгазын ашкан. Ынчангаш, үлетпүр бүдүрүлгезиниң деңнелиниң талазы-биле дайын сөөлүндеги беш чыл планын республика дөрт чылда күүселкен. Үлетпүриүң ниити продукциязын үндүрер талазы-биле 1950 чылдың планын 113 хуудан ажыр күүселкен.

Нефть үлетпүрү беш чыл планының доостур чылының планын хуусаазының бетинде күүселкен. Бакунуң нефтичилери Совет Эвилелиниң нефтичилериниң социалистиг чарыжының нефть казар черлеринге социалистиг чарыштың дыка хөй боттуг хевирлери төрүтүнген болгаш ооң соонда ССР-ниң бүгү нефть районнарынга тарай берген. «Бузовынынефть» трестизиниң участоктарынга станок ай дургузунда 4000 метрлен улгадып турар дүрген үттээшкин чеьдип алдынган. Бакучулар бистиң чүртүвуста эң ханы скважиннерниң казыышкыннарының тергиин көргүзүглерин доктаатканнар. Бүгү совет чүртка Бакунуң алдарлыг нефтичилери, Сталинчы шаңналдың лауреаттары Ага Нейматуланың, Агасаф Багировтуң, А. Г. Кафаровтуң, Мирза Бедирхановтуң, Пир Мамед Уста Бабаның, Алексей Орловтуң, Мамед Велиниң аттары билдингир.

Азербайджанның чаа хүүлүг көдүрлүүшкүнде турар социалистиг көдээ ажыл-агыйы элээн улуг чедиишкиннерни чеьдип алган. Азербайджанның хөвең тарыкчылары үгле 1946 чылдан 1949 чылга чедир хөвең бүдүрүлгезин барык ийи катап улгатырган болгаш дайын мурнунда дүжүттү 1949 чылда 37 муң тоннага ажырган.

1950 чылда бистиң хөвең тарыкчыларывыс кайгамчыктыг чаа тиилелгени чеьдип алган. Акы-дуңма Узбекистанның хөвең тарыкчылары-биле чарышкаш, Азербайджанның колхозчулары 1949 чылдың дүжүдүн 90 муң тоннага ажырган, Төрээн чүртка пландан дашкаар он муң тонна хөвеңни бергеш, хөвеңни чыыр болгаш күрүнеге дужаар талазы-биле хөвең тарыыр республиканың аразында бир дугаар черни эжелээн. Улуг шөлдерге бедик дүжүт дээш чарыш республиканың барын бүгү районнарын хаара туткан. Эрткен чылын хөвеңниң ортумаж дүжүдү бир гектар черден 25—30 болгаш 33 центнерни ап турган районнар эвээш эвес. Агдам районунуң Орджоникидзе аттыг колхоз гектардан 45 центнерни, Карягин районунуң Май бири аттыг колхоз — 53 центнерни чыып алгылаан.

Бистиң колхозчуларывыс көдээ ажыл-агыйның өске-даа адырларынга кайгамчык түүнелдерни чеьдип алган. 1950 чылда Азербайджан тараа, кокон, шай, ногаа, виноград дужаарының планнарын ажыр күүселкилээн.

Колхозтарның чер ажылынга агротехниканың чаа чедиишкиннерин нептередип, колхоз шөлдеринге стахановчу күш-ажылдың мурнакчы аргаларын улам-на калбаа-биле хереглеп, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң чугула ажылдарын улам-на механизастап турар. Эрткен чылын, чижээлээрге, хөвең шөлдеринге андарылганы болгаш тарылганы бүрүнү-биле механизастаан, бүрүнү-биле культивизастатынган болгаш чемижидилге чажыышкыны бир дугаарында калбаа-биле механизастатынган.

Колхоз техниказының өзүлдези-биле кады ол техниканы шиңгээдип алган кижилер база хады өзүп турар. Олар практиканы боттарының стахановчу дуржулгалары-биле байыдып, көдээ ажыл-агый эртемин бурунгаар шимчедип турар. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты республиканың көдээ ажыл-агыйының 356 мурнакчылары чеьдип алган. Элээн каш чылдарның дургузунда бедик дүжүттү өстүрүп турган ховуларның алдаржаан мергежилдиглери Басте Багирова болгаш Шаламе Гасанова олар Социалистиг Күш- ажылдың Маадыры деп атты ийи катап алганнар. Чаартыкчыларның дуржулгазын калбаа-биле нептереткен чорук көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң культур-техниктиг деңнелин бедидеринге дыка улуг хемчээлдиибиле дузалаан.

Ам республиканың колхозтарында күш-ажылдың көстүп көрбээн көдүрлүүшкүнү хайныгып турар. Ол дээрге, черле билдингир. Азербайджанның көдээ ажыл-агыйының перспективи амгы үеде ышкаш кажан-даа ындыг улуг болгаш хандыкшылдыг турбаан. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Азербайджан ССР-ниң колхозтарынга болгаш совхозтарынга кызыл-тастың болгаш хөвеңниң бүдүрүлгезин улгатырарының хемчеглериниң дугайында» эш Сталинның инициативазы-биле хүлээп алган бистиң улузувуска төөгүлүг доктаал болза, республиканың көдээ ажыл-агыйын эде тургузарын көрген. Кура-Афаксинниң оргузун ажыглалга алыр талазыбиле ажыл калбарган, ооң сугарылгазы ажыглалга дыка хөй тарылга шөлдерин киирер арганы бээр. 1955 чылда Азербайджанның тарылга шөлү ийи катап, хөвең бүдүрүлгези—4-тен ажыг катап улгадыр ужурлуг. Ол-ла үениң иштинде бүгү тараа культураларының белеткели 6 катап, а кызыл-тастың оон-даа хөй катап улгадыр.

Дайын сөөлүндеги чылдарда Азербайджанның хоорайларының болгаш суурларының дүрзү-шырайы танытынмазы-биле өскерилген. Чүртталга бажыңнарының, ажылчын суурларның тудуушкунунга, хөй-ниитиниң бажыңнарының, культур ордуларының, школаларның, эмнелге болгаш өске-даа черлериниң тудуушкунунга, хоорайларның болгаш суурларның чаагайжыдылгазынга, колхозтарның электрификастаашкынынга болгаш радиофикастаашкынынга канчаар-даа аажок хөй хөреңгини салып турар. Эш Сталинның сагыш салыышкынының ачы-хавыязазыбиле Советтиг Азербайджанның найсыллалы — Бакуну үндезини-биле эде тургузар канчаар-даа аажок улуг ажылдар чорутунуп турар. Республиканың ажылчы чоннарының материалдыг чаагай байдалы болгаш культурлуг деңнели үзүктел чок бедип турар; бараан саарылгазы элээн өскен; кадык камгалал болгаш коммунал ажыл-агый органнары боттарының ажылдарын экижиткен.

Идеология талазы-биле ВКП(б) ТК-ның хөйге билдингир шиитпирлери, партияның инициативазы-биле эртемниң янзы-бүрү адырларынга чоруткулаан дисскусиялар, эш Сталинның дыл эртеминиң айтырыгларының талазы-биле генийлиг чогаалы советтиң республикаларынга ышкаш Азербайджанга улустуң утаан-бодалының чаа көдүрлүүшкүннерин үндүрген болгаш идеологтуг ажылдың деңнелин бедиткен. Марксизмниң-ленинизмниң классиктериниң чогаалдары республиканың иштинде хөй тиражтыы-биле үндүртүнүп турар. К. Маркстың «Капиталының» бир дугаар тому, В. И. Ленинниң Чогаалдарының 16 томнары, И. В. Сталинның Чогаалдарының 12 томнары, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзу» болгаш марксизм-ленинизмниң классиктериниң өскедаа чогаалдарын очулдурган болгаш парлап үндүрген. Азербайджанның ажылчы чоннары төрээн дылының кырынга орус литератураның болгаш акыдуңма республикаларның совет чогаалчыларының чогаалдарын номчуп турар.

Сөөлгү чылдарда Азербайджанның эртемдээннериниң, чогаалчыларының, композиторларының, артистериниң болгаш чурукчуларының элээн ажылдары болгаш чогаалдары Сталинчы шаңналдар-биле демдеглетинген. 1950 чыл Азербайджанга эртемниң бүдүрүлгебиле харылзааларының моон соңгааргы быжыгыышкыны-биле ажыл-агый талазында онза үре-түүнелдиг болган, эртемдээннериниң инициативазы-биле колхозтарның практиктиг ажылдарынче советтиң агро-техниказының эң эки чедиишкиннерин нептереткен.

Азербайджанның национал хевирлиг социалистиг утка-шынарлыг культуразының дайын сөөлүндеги чылдарда чечектелиишкининиң тодаргай херечизи болза, 1950 чылдың декабрьде Москвага болуп эрткен Азербайджанның литературазының болгаш уран-чүүлүүнүң декадазы болган. Азербайджанның амгы үеде литературазының кол темалары болза, бистиң чүртүвуска коммунизмниң тиилелгези дээш демисел, совет кижилерниң маадырлыг күш-ажылы, ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма найыралы. Декада болза, Азербайджанның литературазының болгаш уран чүүлүүнүң ажылдакчыларының социалистиг реализмниң аргаларын улам туруштуу-биле шиңгээдип алырынче, боттарының мергежилин сайзырадырынче, коммунистиг ниитилелди тургузарының үези—бистиң үевистиң бедик идеялыг болгаш уран-чечен чогаалдарын тургузарынче көдүрүп үндүрген.

Совет Азербайджан—бүрүн бижик билириниң республиказы. 1950 чылда эге болгаш ортумак школаларның тудуушкунунуң планы 108 хуу күүселтинген, а өөреникчилериниң ниити саны план ёзугаар 560 муң кижи турарының орнунга 620 муң болуп турар.

Бистиң республикавыста чоокта чаа ажытынган Политехниктиг институт-биле кады 20 дээди өөредилге черлери, драманың болгаш музыканың 13 театрлары, 571 кинотеатрлар болгаш киноустановкалар, 3400 библиотекалар, клубтар, ордулар, культура бажыңнары болгаш номчулга бажыңнары ажылдап турар.

Азербайджанның ажылчы чоннарының канчаар-даа аажок улуг чедиишкиннери, хостуг, аас-кежиктиг амыдыралын Чөөн-чүктүң Иран болгаш Турция ышкаш чурттарынга дөмейлээрге онза көскү. Социалистиг нацияларның акы-дуңма өг-бүлезинде советтиг Азербайджан бүгү талазы-биле мурнакчы республика болу берген. Иранда тараачыннарның үш хуваарга ийи кезии, Турцияда оларның хөй нуруузу мырыңай чер чок болгаш помещиктерге ажылдап берип турары билдингир. Советтиг Азербайджанның көдээ ажыл-агыйын муң-муң тракторлар, чүс-чүс комбайннар болгаш хөвең ажаап алыр машиналар, он-он муң кожар хереке́лдер ажылдап турда, Иранда болгаш Турцияда чер ажылының кол чепсээ болза, ыяш андазын болгаш ыяш илиир хевээр артып турар. Иранда 1949 чылда, Турцияда 1950 чылда болган каңдаашкын болгаш тарааның дүжүттүг болбааны миллион-миллион ажыл-ишчилерни аш-чуттуң өлүмүнге таварыштырганын кижи кайгаар чүве эвес.

Азербайджанда бир эмчи 500 кижиге онаажыр, Турцияда — 8.941 кижиге, Иранда,—11.333 кижиге онаажып турар.

Делегейде эң-не демократтыг Сталинчы Конституция Азербайджанның ажылчы чоннарынга улуг эргелерни болгаш хостуг чорукту тывыскан. Иранның болгаш Турцияның ажылчы чоннары хамааты кандыг-даа эргелерин казыткан. Ооң тодаргай чижээ ол чурттарга болгулаан парламентиниң сөөлгү соңгулдалары болур, ооң болуп турганының үезинде америк империалистер ук черниң реакционерлериниң деткимчези-биле капиталистерге таарымчалыг депутаттарны соңгуурун соңгукчуларга шуут хүлээткен.

* * *

Азербайджанның ажылчы чоннары боттарының амыдыралының бүгү аас-кежиниң дугайында төрээн большевик партияның, улуг Сталинның, ССРЭ-ниң улустарының бузулбас найыралының мурнунга хүлээлгелиг. Ол найыралдың тугунуң адаа-биле, Ленин—Сталинның тугунуң адаа-биле чорааш Азербайджанның ажылчыннары, колхозчулары болгаш интеллигенциязы чоокта чаа республиканың чер-чер Советтеринге соңгулдаларга коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң чайыннанчак тиилелгезин көргүскен. Улустарның найыралының тугунуң адаа-биле, Ленин—Сталинның тугунуң адаа-биле Азербайджанның ажылчы чоннары ам республиканың Дээди Совединге соңгулдаларже уткуштур бар чыдар болгаш Азербайджан улустуң большевик партияга, улуг Сталинга кызыгаар чок бердингенин чаа күштүү-биле көргүзер.

Азербайджанның ажылчы чоннары большевик партияны болгаш улуг Сталинны долгандыр кажандан-даа артык сырый катышкан. Олар бүгү күжүн Төрээн чүртүн быжыдарының хөрээнге, бистиң чүртүвуска коммунизмни тургузарының хөрээнге бээринге шиитпири болгаш белен турары кажандан-даа артык бедик болгаш быжыг.

Н. Г. ГЕЙДАРОВ,
Азербайджан ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы.

Чоннуң бижик өөредилгези—бүгү-ниитиниң херээ

1950 чылдың дургузунда Сүт-Хөл районнуң колхозтарынга, сумуларынга бүгү чоннуң бижик өөредилгезин багай эвес чоруткан. 692 кижини бижикке өөредириниң 49 бөлүмнери ажылдап эрткен. Өөредилгениң түүнелинде бижикти шуут билбес турган 408 кижи бижикти биче билир болгаш шыырак билир кылдыр өөренген.

Ындыг болза-даа бижик билбес чорукту узуткаарының ажылы эрткен чылдың чайынында чамдык Хөр-Тайга, Алдан-Маадыр, Сүт-Хөл сумуларга ол ышкаш Киров аттыг колхозка элээн улуг четпестерлиг болуп доозулган.

1951 чылдың эгезинден бээр районда 14 черде бижик билбес чорукту узуткаарының чаа бөлүмнери немештир тургустунгулаан, ында 212 кижи өөренип турар болгаш олар бүгү-ле материалдар-биле хандыртынган.

Бо чылгы бижик өөредилгезинде четпестер база-ла элээн хөйү-биле илереп турар. Чижээ, бижик өөредилгезиниң ажылы Хөлчүктүг сумузунда мынчага сурагжок, бо талазы-биле школа эргелекчизи коммунист Халбыш-оол ол ажылды сонуургаваан, чонну бижик биликтиг болдурарын чугулага көрбейн турары окта шын эвес.

Хөр-Тайга сумузунда бижик өөредилгези ийи, чаңгыс черде бар-даа болза, шынары багай, өөреникчилер өөредилгеге четче келбес, чамдык бөлүктерде шуут тургуспаан. Школа эргелекчизи, партия эге организациязының секретари эш Бегзиваа үгле бодунуң школазының ажылы эки болза, ажырбас, чоннуң бижик өөредилгези меңээ хамаарышпас дээр хевир-биле ажылдап турар.

Алдан-Маадыр сумузунда бижик өөредилгези шуут чорувайн турар. Ында школа эргелекчизи комсомолчу Чимит ол ажылды бодунга хамаарышпас кылдыр көрүп турар.

Ол сумуларда бүгү чон шупту бижикти билир кылдыр өөренип алган бе дээрге, бижик билбестер база-ла элээн хөй, олар өөренирин кончуг-күзеп турарлар.

Үстүнде адатынган сумуларда партия эге организацияларының секретарьлери эштер Чүлдүм, Борбак-оол, Бегзиваа олар ол ажылды боттарының холунга быжыы-биле ап, сумуда шыырак билиглиг коммунистерни, башкыларны, кижи эмчилерин, мал эмчилерин калбаа-биле хаара тудуп киириштирбишаан, бижик билбес, биче бижиктиг чорукту узуткаарының ажылын бүгү-ниитиниң чугула херээ болдурза чогуур.

Г. БАЛЧЫР,
Сүт-Хөлдүң районо эргелекчизи.

Берт-Даг эге школазында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдар

Берт-Даг сумуда эге школаның өөреникчилериниң ада-иелери школаның ажыл-агыйынга дузалажырыбиле чергелештир, ургларның канчаар өөренип турарын хүн-бүрү хайгаарап, школа башкыларындан ургларының өөредилгезин үргүлчү сонуургап, өөреникчилерниң өг-бүлеге кижизидилгезин эки боттандырып турар. Чижээ, колхозчу Чомбурук бодунуң уруун культурлуг арыг хандырып, хүн-бүрү уруунуң өөредилгезин башкызындан айтырып, ада-иениң сагыш човаашкынын салып турары-биле ооң уруу 2-ги классчы Алдын-Кыс бүгү өөредилге хүннеринде болгаш 1950—51 өөредилге чылының 1-ги чартыында бүгү эртемнерге «5» демдектерлиг өөренген. Ол ышкаш Чамдыылайның оглу Балдаң-оол, Севилдиң уруу Хелмаа олар база-ла Алдын-Кыс биле бир дөмей «5» демдектерлиг өөренип турарлар.

Ооң уламындан өөредилгениң шынары эрткен өөредилге чылдарының деңнелинге көөрде, ыракта экижээн. Өөреникчилерниң ортузунда кижизидилгениң бир үүлү номчулганың, уран-үүлдүң бөлүмнери тургустунгулаан. Школага уран-үүлдүң көргүзүглерин организастаар чорук, өөреникчилерни культурлуг аажы-чаңга кижизидериниң эң чугула чепсээ болур.

Ынчангаш школада уран-үүлдүң бөлүмү ажылдап турар. Ол бөлүмде бүгү-өөредилге чылының бирги чартыында ада-иелерге 9 удаа концерттерни көргүскен. Чаа амыдыралдың болгаш совет кижилериниң патриоттуг арнын, улуг Сталинга, Төрээн чүртүнга ханы ынашкылдыын көргүскен ырылар, шүлүктер чоннуң аразынче сиңнигип кирген.

Школа бодунуң кижизидилгелиг ажылын шиитпирлээрде хөй-ниитиниң, ада-иениң күжүнге даянар турбужа, чамдык ада-иениң талазында өөреникчиниң сагып чоруур чурумунга таарышпас, каржы-хедер кижизидилге-биле ургларын дорамчылаар, феодализмниң артынчы элементилери бар болуп турар. Ындыг ада-иеге Бакаанаш, Доңмит, Бадарчы олар, хамааржыр болгаш өөреникчи ургларын кара күш-биле школадан аппаргаш, эттеп тургаш, хууда ажылын кылдыртып турарлар.

Школаның бүгү ажылын ында ажылдап турар башкылар, ажылчыннарның, хөй-ниити ажылдакчыларының херээ кылдыр көөр таарышпас хөөннер бистиң элээн хөй ада-иелерде бар.

Ол дугайында школаның 1950—51 өөредилге чылында одаар ыяжын ада-иелерден амдыгаа чедир четче хандырбааны-биле школаның ыяжы ам үстүрүнге чеьдип турар. Кайы-даа школаларда ада-иениң талазындан школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылынга дузалашпас, өөренип турар ургларын хайгааравас чоруктардан ийи-чылчыларның үнүп келир чылдагааны ында. Ам сорулга болза, школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылының деңнелин улам экижидип, аңаа бүгү-ниитиниң сагыш салыышкынын тургузуп, школада четпейн турар ажылды кыска хуусаада күүседири дээш үргүлчүнүң большевикчи удуртулгазын хандырып, ада-иелер-биле школаның аразынга быжыг харылзааны тургузуп, ада-ие комитединиң ажыл-чорудулгазын шыңгыырадыры болур.

С. МАСКЫР.

Ажылчы чоннарның билдириишкиннерин болгаш хомудалдарын кичээнгейлиг көрүп шиитпирлээр

Ажылчы чоннарның билдириишкиннерин болгаш хомудалдарын көрүп шиитпирлээр дугайында корум-чурумну тургузарын партия болгаш чазак совет албан черлериниң, бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның удуртукчуларындан негеп турар. Олар болза, чоннуң билдириишкиннеринге болгаш хомудалдарынга кичээнгейлиг сагыш човангыр болур хүлээлгелиг, бо херекке бюрократизмни, озал-шүшпең чоруктту тургузуп болбас, ажылчы чоннарның хомудал, билдириишкин бүрүзүн чогуур хуусаада көрүп шиитпирлээн турар.

Билдириишкинни болгаш хомудалдарны көрүп шиитпирлээниниң дугайында түүнелин албан чериниң болгаш бүдүрүлгениң удуртукчузу хомудакчыга чогуур өйүнде дыңнадыр ужурлуг. Ажылчы чоннарның хомудалдарын болгаш билдириишкиннерин көрүп шиитпирлээр херекти Кызыл хоорайның чүртталга эргелели (начальниги эш Остапенко) тооп көрбейн турган.

Кызыл хоорайның чүртталга эргелели ажылчы чоннарның билдириишкиннерин, хомудалдарын хүлээп ап турарының болгаш көрүп шиитпирлеп турарының байдалын чоокта чаа хынап көрген. Кызыл хоорайның хамаатыларындан хоорайның чүртталга эргелелинге кирген билдириишкиннерни, хомудалдарны шиитпирлээр херекке бюрократтыг, озал-шүшпең чоруктту фактыларын хыналда-биле илереткен. 1950 чылдың дургузунда хоорайның чүртталга эргелелиниң черинге кирген хамаатыларның билдириишкиннерин бүрүткээр дептер мырыңай чок турган. Бүгү билдириишкиннерни ниити папкаларда шыгжап каан, эмгелеп албаан болуп турар. Албан черинге билдириишкиннерниң кирген болгаш оларны шиитпирлээнииниң үезин айытпаан, ылаңгыя билдириишкин ээлеринге чогуур харыыларны бербейн турган.

Хоорайның чүртталга эргелелинге 1950 чылдың дургузунда кирген билдириишкиннерниң, хомудалдарның санын тодаргай билир арга чок үүге дээрге, оларның үчёдун мырыңай кылбаан болган. Хоорайның чүртталга эргелелиниң үш папкаларында корум-чурум чокка кадагалап турар билдириишкиннерниң 1950 чылда ниити саны—360 болган. Оларны дептерге бүрүткевээн, көрүп шиитпирлевээн болуп турар. Ооң иштинде Ада-чүртүүн дайынының инвалидтериниң болгаш дайынга өлген дайынчыларның өг-бүлелериниң, ылаңгыя эштер Филипчук, Некрасова болгаш өскелериң-даа билдириишкиннери бар. Ол билдириишкиннерниң утказы болза, бажыңнарның, печкаларның, херим кажааларның болгаш кудуктарның септелгезиниң дугайында айтып турар.

Хамаатыларның билдириишкиннерин учётка киирбээн, көрүп шиитпирлевейн турган чорук — хоорайның чүртталга эргелелинниң мурнунда начальниктери турган Григорьев, Барилов оларның болгаш өскелериң-даа буруузу болур. Хоорайның чүртталга эргелелиниң амгы начальниги эш Остапенко аңаа ажылдап киргенинден бээр үш ай дургузунда бо чугула ажыл-херекти хорум-чурумнуг чорутпаан. Бо талазы-биле ажылды дыка сула чоруткан эш Остапенкону хоорай Совединиң күүскому бодунуң хуралынга ону администрация талазы-биле доңгуткан, ынчангаш моон соңгаар хоорайның чүртталга эргелелинге кирген билдириишкиннерни өйшаанда көрүп шиитпирлээрин чурумчудар дугайында аңаа дагзып хүлээткен.

Я. КОЛОДЕЙ.

Мөңгүн-Тайгада солун чагылдазы

МУГУР-АСКЫ, (радио-биле). Чоннуң политиктиг билиин көдүрериниң кол чепсээ болур солун чагылгазын Мөңгүн-Тайга районунда партия эге организациялары чоннуң ортузунга калбаа-биле чорутпушаан турар.

1951 чылда төп солуннарны, журналдарны 161 кезекти болгаш областың солуннарын 940 кезекти чагыдар планны күүседип, январь 31-ге чедир төп солуннарны, журналдарны 172 кезек, область солуннарын 974 кезекти чагыткан.

Ооң иштинде «Шын» солун—255, «Тувинская правда» — 50, «Тываның аныяктары» — 261, «Сылдысчыгаш» — 376 кезекти чагыткан.

Чоннуң ортузунга солун чагылгазының ажылын Хүрең-Тайга сумузунда Чымырык, Каргы сумузунда Магачы болгаш оон-даа өскелер эки чорудуп турарлар.

С. ШЫЫРАП.

Райпо тудуг планын ажыр күүселкен

Совет садыгның ажылын сайзырадыры-биле чергелештир тудуг ажылын Кызыл райпозунуң коллективи (райпо баштаар чериниң даргазы И. Бакуров) чедиишкиннии-биле чорудуп турар.

Эрткен чылда Чедерде «Победа», Суг-Бажында «Совет Тыва» колхозтар төптеринде, районнуң машина-трактор станциязында, Ээрбектиң хөмүр-даш уургайында магазиннер болгаш бир чуртталга бажыңының тудугларын доозуп, 1950 чылдың тудуг планын райпо ниитизибиле ажыр күүселкен.

Тудуг ажылынга «Победа» колхозтуң тудуг бригадазы (бригадири Агбаан), МТС-те тудуг бригадазы (бригадири Семенов) олар идепкейлиг киржип, магазин тудугларын үгле 2 ай дургузунда доосканнар.

Райпо баштаар чери Кызыл хоорайның Авиация кудумчузунда 4 салбырлыг холушкак бараан садыглаар улуг универмаг тудуун доскан болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүн таварыштыр ажыдар дээш иштики дерилгезин кылып турар.

С. КАРАШПАЕВ.

Культармейжи башкы

Таңды районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде комсомолчу башкы Мария Өпеймаа колхозчуларның иштинге бижик билбес болгаш биче билир чорукту узуткаарының 25 кижи дыңнакчылыг бөлүмүн организастааш, удуртуп турар.

Аныяк башкының чорудуп турар кичээлдери өөреникчилеринге солун болгаш бедик шынарлыг эртип турар. Кичээлди организастаан хүүнден эгелээш, бо хүнге чедир 10 ажыг катап чоруткан. Башкы Мария Өпеймаа үгле кичээл-биле кызыгаарлатынып турар эвес, харын кичээл чок хүннерде оларның өглериниге чеьдип, онаалгаларын күүседип турарын хынап, билбес үүлдериниге дузалажып турар.

Башкының шак ындыг сагыш-човангыр ажылының ачызы-биле чамдык кижилер номну номчуп, саат чок бижип турар кылдыр өөренип алганнар.

Бөлүмнүң өөреникчилерден чамдык эң-не улуг назылыг колхозчулар болур М. Делбир, М. Балчыр, Д. Дондуп болгаш өскелер-даа улуг соңуургалдыг өөренип турарлар.

Комсомолчу башкы Мария Өпеймаа үгле ол ажылга кызымакай эвес, харын РСФСР-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларының хүннеринде ында комсомол организациязындан концерт, шиилерни организастаар дугайында хүлээлгени алгаш, чедиишкинниг күүседип турар. Ооң организастаан концерт көргүзүүнде 14 кижилер киржип турар. Концерттиң, шииниң белеткели ам дооступ турар болгаш колхозчуларның мурнунга февраль 18-ке чедир элээн каш оюннарны көргүзерлер.

Комсомолчу башкы Мария Өпеймааның үстүнде чорудуп турар чугула ужур-дузалыг ажылдары чедиишкиннии-биле күүсединип шыдаарынга идеген болур.

В. ТУМЕТКИ.

Эш Нава эки ажылдап турар

Хереглел кооперациязының ажылхерээ дээш ак-сеткилдиг, үргүлчү-ле кызымак чүткүлүн салып турар ажылдакчы — чоннуң, хуучу кежигүннериниң мурнунга хүлээлгезин шевергин күүседип шыдаар. Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг сумузунда майгын эргелекчизи эш Нава садыг шугумунга 10 чыл дургузунда ажылдап, чаңгыс-даа өре, тудагдал чок, будулгаазынныг эвес болгаш майгынның санаашкынын шын чорудуп келген.

Бүгү хереглекчилерге эш Нава өптигээлдек болуп, магазинин чогуур өйшаанда ажыдып, садыглап турар. Бар бараааннар-биле хереглекчилерни чогуур өйүнде хандырып келген. Ол майгын эрткен чылдың баштайгы кварталында бараан саарылгазының планын —106 хуу, ийи дугаар кварталда — 123 хуу, үш дугаар кварталда—118 хуу, дөрт дугаар кварталда — 130 хуу күүселкен.

А. АДЫГЖЫ.

ЭМЧИНИҢ СҮМЕЗИ

Скарлатина

Л. Володя эртен туруп чунгаш, кетинип чеменгеш, школаже чорупкан. Үш дугаар кичээл доступ турда, ооң шаг-шинээ төнүп, кускузу келип, бажы, боостаазы аарып эгелээн. Володя класска олуруп чадааш, башкызының чөпшээрели-биле бажыңынче чорупкан. Володя бажыңынга чеҗип келирге, иези ооң температуразын (эҗдиниң изини) хемчээп көрген: 38,9 градуз болган. Иези ону шуглаап чытырып каан.

Даарта эртен ооң бүгү мага-боду, ылаңгыя ишти болгаш холдарының үстери үүрмек шивишкижигештер-биле дуй алдынып келген. Оолдуң иези эмчи чалап эккелген. Келген эмчи скарлатинадан аараан-дыр деп билгеш, Володяны эмнелгеже алгаш барган. Володяны эмнелгеже алгаш барганының соолүнде квартираны дезинфекциялаан ооң соонда ам улуг улус ажылдап чоруткан-нар. Володя эмнелгеден 40 хонганда чаныпаҗаап, ооң сөөлүнде-безин 12 хонук эрткенде школаже өөренип чоруткан. Ооң ол аарыы кавыннаашкын чок эрткен.

А мындыг бир өске таварылга болган:

Бирги класстың өөреникчизи Г. Толя кежээликтей хеп-хенертен аарый берген. Кузуп, температуразы бедип, боостаазы аарый берген. Даартазында эртен Толяның иези оглунуң эҗди шивишкилей бергенин көргеш, шинчидер дугайында эмчи-даа чалаваан. Кожазы бажыңга келгеш, оглунуң аарый бергенин чугаалааргa, ол бажыңның ээзи кадай, «Ында үү боор, эмчи дузазы чокка бөдүүн ёзу-биле эмней тыртып алырла болгай» дээш, демгизинге бирле порошок берген. Иези Толяга ол порошокту ижиртирге, үш хонукта чыткаш, температуразы кудулап, сегип келген ышкаш болган. Ада-иези ону эҗирээндир деп санааннар. Оол бажыңынга кылаштап, дашкаар үнүп, эш-өөрүнге барып, адактың сөөлүнде школаже өөренип чорупкан.

Он шаа хонганда, Толяның кожазы болгаш чаңгыс партага кады олурган эжи оол скарлатина-биле аарый берген. Школа эмчизи укаарыгның ол оолга чогум кымдан халдап келгенин билип шыдаваан. Ынчаарга ийи неделя ашкында Толяның температуразы 39,5 градуз чедир катап улгадып кээп, боостаазының бестери ыжып, кулаа шашкылап эгелээн. Ооң иези ол удаада база-ла бодунуң демги аргазы-биле эмнээрин ораладашкан, ынчалзажок температура кудулавас-даа, харын кулааның арты безин ыжып келген. Толяның иези үгле ынчаарда эмчи чалап эккелгеш көргүскен.

Эмчи ук оолдуң эҗт-кежи кадыглаып шивишкилей бергенин көргеш, ооң аарып эгелээнин иезинден арай боорда айтырып туруп илереткен болгаш скарлатина ылап-тыр дээрзин ол дораа-ла доктааткан. Толяның аарыы улам хедерээн ужурунда, ону кезип эмнээри чайлаш чок болган. Ынчангаш эмчи ону эмнелгеже алгаш барган.

Толя үгле кезер эмчи операция кылганының ачызы-биле тынныг арткан болгаш эмнелгеге 42 хонук чыткан. Мынчангаш скарлатина эгелеп турарының үезинде эмчиниң доктаамал хайгааралы чок болганының ужурунда Толя ук аарыгны кончуг аары-биле көрүп эрткен болгаш күжүн чидирип, кошкап суларааны-биле өөредилгезинге күшчетикпейн ол-ла класызынга катап өөренири-биле арткан.

Скарлатина кончуг халдавырлыг аарыг. Кадык кижилерге, ол оон аараан кижиден ийи-ипе ооң эдилеп турганы идик-хеп, аяк-сава, ном-дептер болгаш өске-даа үүлдерни дамчыштыр чыпшынып халдаар. Скарлатинадан үгле бичии уруглар эвес, улуг кижилер база аарып болур. Скарлатина-биле аараан кижини эмчиниң үргүлчү хайгааралынга турузары-биле эмнелгеге ол дораан чытырар херек. Чытырган кижи бир эвес кавыннаар-даа чүве болза, эмчи эргежок чугула бүгү хемчеглерни чогуур өйүнде ап туруп экиртир.

Улузунуң хайы-бирээзи скарлатинадан аараан өг-бүленіҢ кежигүннери оон аарывас дугайында бүгү-ле болдунар аргаларны кылыр ужурлуг. Аараан кижини шинчидери-биле эмчини доп-дораан чалаар ийикпе ону эмнелгеге чытырары-биле чедирер херек. Аараан кижи бажыңынга чыҗдып турар үеде слче кадык кижилерни чагдатпас, үүге дизе, ук аарыг өске кижилерге халдавазын дээш. Скарлатинадан аараан уругну эмчиже аппаары билек, бажың азы өг иштин дезинфекцияладыр, бир эвес ол уруг яслиге, уруглар садынга ийикпе школага барып турган болза, ол черлерге база дезинфекция чорудар. Ооң эдилеп турганы үне чок хире саазын хережелдерни өртедиптер, а номнарын изиг- илиир-биле базып хаарар. Скарлатина-биле аараанындан эмнелгеге чыткаш сегип үнген кижини 12 хонук дургузунда ук халдавырлыг аарыгның эдилекчизи кылдыр санаар апаар болгаш ол үенин иштинде ону өске кадык кижилер-биле харылзаштырбас.

Бир эвес ада-иелер болгаш өг-бүленіҢ өске-даа кежигүннери скарлатинабиле канчаар демисежирин билир, оортан камгаланырының дүрүмүн сагып шыдаан турар болза, үгле ынчаарда скарлатина-биле аарыыр чоруктуң санын эвээжедип болур.

Эмчи А. ЛЕОНТЬЕВА.

Чагылганы үе-үеде уламчылаар

Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунда 1951 чылдың солуннар чагылгазын эҗи чоруткан. Колхозчулар ниитизи-биле 194 кезек солуннарны ооң иштинде «Шын» солунну — 41, «Тувинская правда» — 2, «Тываның аныяктары» солунну —42, «Сылдыс-чыгаш» солунну—109 кезекти чагыдып алганнар. Ындыг болза-даа, утуп болбас бир чугула үүл болза, үш ай, алды ай хуусаалыг чагылгаларны үзүктелдирбес дээш баш бурунгаар кичээнгей салыры чугула.

Ынчангаш ол колхозта үш ай, алды ай хуусаалыг солуннар чагылгазын тодаргайлап билгеш, оларның хуусаазы тонериниң ырак бетинде кыска хуусаалыг чагылгаларны үзүктелдирбезиби-биле солуннар чагылгазын үргүлчүлээр херек. Бо дугайында партияның, хөй-ниитиниң организациялары хемчеглерни алыр ужурлуг. Ылаңгыя районнуң харылзаа конторазы бодунуң шугумубиле солуннарның кыска хуусаалыг чагылгаларны үзүктелдирбес дээш чагылганы үргүлчүлеп чорудары негетинип турар.

О. ХУНА.

Өөреникчилерниң амыдырал чуртталгазын экижидери негетинип турар

Кызылдың көдээ ажыл-агый техникуму болза, көдээ ажыл-агыйга ортумак өртемниг агротехниктер, веттехниктер, зоотехниктер болгаш чер башкарылгазының техниктерин белеткээр талазы-биле области карачаңгыс ортумак өөредилге чери болуп турар.

Көдээ ажыл-агый техникумунуң директору Херуменко, өөредилге эргелекчизи Назаров, интернат эргелекчизи Яковлева олар өөреникчилерниң амыдырал чуртталгазының дугайында чогуур кичээнгей салбайн турар болгаш өөреникчилер ортузунда өөредилге кижизидилгелиг ажыл кончуг багай тургустунган.

Өөреникчилерниң чурттаар интернады эрткен чылын септетинмээн. Ооң ужурундан интернат канчаар-даа аажок соок, хирлиг, санитарга удур байдалда туруп турар, Өөреникчилер бистиң интернаттың соогу дээрге «соңгу полюсла болдур ийин» деп чугаалажып турар. Интернаттың ишти кижи шыдаар аргажок хыраалап доңгаш, ол доңган хыраа доҗш болган, от салырга чаашкын чагганы-биле домей суг болуп дамдылап турар. Интернатта электри чырыдылга база чок, ооң ужурундан кежээ болгаш эртен эрте интернатка бот кичээл кылыр арга өөреникчилерде база чок болуп турар. Интернат соок тур, чайын үүге септелге кылбаан үүве ирги?—деп айтырыг салырга, директор эш Херуменко «септелге кылырын тудуг трестизи чөпшээревээн, ындыг болза-даа, интернат силерниң самдар өглериңерден дээре боор»—деп өөреникчилерге чөгенчиг харыы бээрибиле кызыгаарлатынып турар. Интернаттың соогунуң хараазы-биле чамдык өөреникчилер аарып, кичээлдер үзер чылдагааннарга таваржып турар. Өөреникчилерниң иштики хептери, ак чоорганнары, чотунар аржыылдары хирлиг, ону чогуур өйүнде чугдурарын интернат эргелекчизи Яковлева организаставайн турар. Бир ай иштинде өөреникчилер үгле 1—2 катап чунар бажыңга кирер. Ол чуннуп алган соонда 4—5 хондур оларның ак-хеви солутунмайн баар үүлдер бар.

Техникумда культур-массалыг оюн үүлдери шуут организастатынмайн турар. Ойнаар үүлдер аймаандан мандалин, гидара, допшулуур, шыдыраа, шашка, билиард дээн ышкаш үүлдер шуут чок. Агроном курсунда Стал-оолдуң бодунуң хуузунда шыдыраазы турган. Ук шыдырааны директор Херуменко көрүп кааш,—шыдыраалап ойнап турар дүржок кижи дир сен, ам моон соңгаар шыдыраалаар болзуңарза шыдыраанарны өртедиптер мен — дээрге Стал-оол оон корткаш шыдыраазын хоорай иштинде бир бажында шыгжадып каан. Ам ойнаар үүл аймаандан техникумда үүү-даа чок.

Техникумнуң өөреникчилериниң амыдырал чуртталгазында шак мындыг таарымча чок байдалдың туруп келгени техникумнуң директору эш Херуменконуң ажыл-агыйжы эвес, олутпай, шүшпеҗ болгаш бодунга чагыртканнарга негелде чок чөгенчиг чоруун илередип турар.

Көдээ ажыл-агыйның область эргелели бо дугайын дарый хынаап, өөреникчилерниң эки болгаш кончуг эки өөренирин хандырар кылдыр, өөреникчилерниң амыдырал чуртталгазын экижидер, интернатка ёзулуг корум чурумну тургузар дугайында хемчег алза чогуур.

И. БОГДАНОВ.

Кореяда болуушкуннар

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының январь 31-де медээлээни болза:

Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачылар-биле кады фронтунуң аңгы-аңгы участоктарынга тулчуушкуннар чорудуп турганнар.

(СЭТА).

☆ ☆ ☆

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының февраль 1-де дамчыткан медээзинде чугаалап турары болза, Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачылар-биле кады дайзынга улуг чидириглерни таварыштырып, фронтунуң аңгы-аңгы участоктарынга тулчуушкуннарны чорудуп турган.

Дайзынның тыылында партизан отрядтарының дайынчы чорудулгалары идепкейжээн. Кенги болгаш Канвон можуларының районнарында шаап халдап турар партизан отряды үш айның дургузунда дайзынның 6300 соладттарын болгаш офицерлерин балыглаан болгаш өлүргеи. Ол отряд дайзынның дыка хөй санныг шериг чепсээн хунаап алган, ооң иштинде пулемёттар, винтовкалар болгаш өске-даа чепсектер бар.

(СЭТА).

☆ ☆ ☆

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының февраль 2-де медээлээни болза:

Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачылар-биле кады дайзынга аар чидириглерни таварыштырбышаан, кадыг-дошкун тулчуушкуннарны чоруткан.

(СЭТА).

Кореяның (38 параллелден бурунгаар) Мурнуу кезээнин картазы.

Кореяның чурттакчы чону дайын үезинде ядарап-когарааннарга дузалаар дугайында чазактың доктаалынга байырлап турар

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының дайынга ядарап-когарааннарга дуза көргүзер дугайында доктаалын Кореяның чону улуг өөрүшкү-биле байырлап турар болгаш деткип турарлар.

Мурнуу Пхеньян можунуң Чунь-хва уездиниң Канцонли суурунуң чурттакчызы тараачын Ким Дэк Воннуң медеглээни болза: чонга дуза көргүзер талазы-биле алган хемчег дээш республиканың чазаанга база катап бодумнуң изин-биле өөрүп четиргенимни илеретим.

Дайын чорудулгаларының түңнелинде ядарап-когарааннарга дуза көргүзериниң дугайында доктаал болза, ажылчыннарның, тараачыннарның болгаш бүгү күш-ажылчы чурттакчы чоннуң чуртталгазын чогууру-биле тургузарынга чугула хемчеглерни ап турарын көргүзүп турар.

Бомбалаашкын болганының соонда бодумнуң бажыңымдан чарылган мен база чазактан дузаламчы алыр мен. Республиканың хамаатызы мен, тиилелгени эчизинге чедирер төлээде, күш-ажылыбиле фронтуга болгаш тыылга аъш-чем үүлүн улам-на хөйнү берип, бодумнуң хүлээлгемни күүседир мен.

Кэчхон уездиниң болгаш Волостиниң Синхынли суурунуң чурттакчызы тараачын Пя Ден Хиниң чугаалааны болза: Республиканың соңгу кезээниң хоорайларын болгаш суурларын америк империалистер болгаш лисынмаңчы араатаннар хайыра чокка үрегдээннер. Дайзыннарны үндүр сывырары билек-ле чурттакчы чон дайзынның бүгү-ле үрегдеп каан үүлдерин кэтах тургузарының ажылдарынче кирипченнер. Ол чорук-биле республиканың чазаа дайындан ядарап-когараан чурттакчыларга чуртталга бажыңнары тударынга материал болгаш акша-хөрөңги бээр деп доктаалды хүлээп алган. Чон дугайында сагыш салып турар чазак мындыг доктаалды үндүрүп болур. Бис беш чылдың дургузунда аас-кежиктиг чурттап келген бис, ынчалза-даа бистиң чүртүвүсче шургуп келген дайзын шуптузун үрегдеп каапканнар. Үгле бистиң Синхынли суурга 80 херимнер санатынып турган, дайзын 32 кижини өлүрген, 60 тонна тарааны хунаап ап 30 ажыг бажыңнарны үрегдээннер.

Республиканың чазаанның доктаалы биске чаа күштерни чыып, биске чаа чуртталганы тургузар арганы берип турар. Чазактың сагыш-салыышкынынга патриотчу ажыл-херектер-биле харыылаар бис.

(СЭТА).

Чөөн Кыдатта чер реформазы

ШАНХАЙ. Чер реформазы бо кыжын Чөөн Кыдаттың 22.757 синнарында (сян дээрге, элээн хөй деревняларны хаара тудуп турар административ-тиг кезек) чорутунуп турар.

Чер реформазын боттандырганы-биле холбаштыр калбак тараачын массаларның политиктиг идеи-кейи өзүп турар. Чижээлээрге, Сунцзяннс районга тараа дужаалгазының планы ийи неделя бурунгаар ажыр күүсетинген. Янчжоу уездизинге тараачын эвилелдериниң кежигүннериниң саны шоолуг эвес үениң иштинде 50 мүңдан 220 мүңга чедир өскен.

Чер реформазы доозулган районнар багажа чепсектерин болгаш ажылчын малдарны садып ап, часкы тарылгага белеткенип турарлар.

(СЭТА).

Дегольчуларның өнчүк-чөңгээзи

ПАРИЖ. «Юманите» солуннуң медээлеп турары болза, фашистер-деголчулар коммунистиг партияның Марселде бир секциязынга удур чаа халдаашкын чоруткан.

Февральдың 1-ниң кежээзинде деголчулар Марселдиң Бай деп кварталында Коммунистиг партияның бир секциязының албан кылыр бажыңынче аңаа хүрал болуп турар аразында гранат оклаа бурунгаар ажыр күүсетинген. Янчжоу уездизинге тараачын эвилелдериниң кежигүннериниң саны шоолуг эвес үениң иштинде 50 мүңдан 220 мүңга чедир өскен.

Чер реформазы доозулган районнар багажа чепсектерин болгаш ажылчын малдарны садып ап, часкы тарылгага белеткенип турарлар.

(СЭТА).

Профэвилелиниң шимчээшкининиң дугайында Ленин болгаш Сталинның чогаалдарын Норвегияда парлап үндүрүп турары

ОСЛО. Ню Даг деп ном үндүрер чер чоокку хүннеринде «Ленин биле Сталин империализм үезинде профэвилелдериниң ролиниң дугайында» деп материалдарның чыындызын үндүрер. Чыындыда профэвилелиниң шимчээшкининиң айтырыгларының талазы-биле В. И. Ленининиң болгаш И. В. Сталинның чугаалары кирген.

(СЭТА).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының Политиктиг комитединде

НЬЮ-ЙОРК. КНО-нуң Кол Ассамблеязының Политиктиг комитединиң январь 30-ниң эртенги хуралынга Корея айтырыының дугайында санал бээрин үргүлчүлеп чоруткан.

Польшаның төлээлекчизи Кац-Сухи 12 чурттарның төлевилелин катап өскертир көргени-биле холбаштыр бодунуң чазаандан ол талазы-биле чаа айтыышкын албаан үүве төлээде, хуралды 31-ниң эртенинче соңгаарладыр деп санал киргген. Совет Эвилелиниң төлээлекчизи Царапкин болгаш Чехословакияның төлээлекчизи Носек олар ол саналга чөпшээрешкеннер. Ынчалза-даа америк төлээлериниң аайын эдерген комитеттиң хөй кезии ол саналды чөпшээревейн барган. Ол саналга 32 төлээ удурланып бадылаан, ол саналды дээш 10 төлээ бадылаан болгаш 12 төлээ дадагалзап олуруп калган.

Бадылаашкын соонда Кац-Сухи сөс ап үүве чугаалаап, америк төлевилел дээрге, Ыракы Чөөн-чүкке дайынны калбартырының чепсээ тур деп буруу шаап чугаалаан.

Январь 27-де Политиктиг комитетке ОстиниҢ кылган медеглели болза, америк төлевилел дайынны калбартыр сорулганы салып турар деп ооң мурнунда кылган медеглелин бадыткап турар деп Кац-Сухи чугаалаан. АКШ-тың агрессчи бодалдарын илередип турар чижектерни ол тодаргайлап көргүскен. Кац-Сухи бодунуң чугаазынга АКШ-тың төлээлекчизи Гросс чоокта чаа бодунуң медеглелинге Кыдат улус республиканы КНО-га киирип алырынга барла шаа-биле удурланып турганын база АКШ Тайван айтырының чугаалажыр-даа болза, ону бодунуң «Национал камгалалының айтырыы» кылдыр чугаалажыр апаар деп маргылдажып турганын чижек кылдыр көргүзүп чугаалаан.

Тайбың дугуржулганы чеҗип алырынга ам бо үе кажангызындан-даа таарымчалыг байдалды берип турарын шыйып демдеглээш, Политиктиг комитеттиң кежигүннери америк төлевилелге дидими-биле удурланчырын Кац-Сухи кыйгырган.

Кац-Сухиниң чугаазы төнген соонда дарга Урданета Айыыл чок чоруктуң човүлелиниң январь 30-де болур деп турган хуралын январьның 31-ниң эртенинче көжүрген деп Айыыл чөк чоруктуң човүлелиниң даргазы дыңнатты деп чарлаан. Политиктиг комитеттиң дараазында хуралы январь 30-ниң түнүнде Нью-Йорктуң шагы-биле 15 шакта (Москваның шагы-биле 23 шакта) болур деп чарлаан.

Эртенгиниң хуралы ооң-биле хагдынган.

(СЭТА).

Крупп хосталгада

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниҢ корреспондентизиниҢ Франкфурт-на —Майнеден медээлеп турарын ёзугаар алырга, Барыын Германияда америк эргечагыргалар мооң мурнунда шиитирген Германияның дайын буруулугларының иштинден 21 кижини хостап салыр дугайын тускайлап чарлаан.

Оларның аразында «пушка хааны» Альфред Крупп база бар. Мооң мурнунда ооң өнчү-хөреңгизин хавырар дугайында Нюрнбергке шериг трибуналының үндүрген шиитпирин америк эргечагыргалар күш чок кылгаш, Крупптуң хөреңгизин ооң бодунга дедир эгидип бээр деп турар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

ГРИППТИ НЕПТЕРЕТПЕҢЕР!

ГРИПП—халдавырлыг аарыг. Чараанның чаштанчызындан, азырып бышкырганыдан болгаш чоок турган чугаалашканыдан дамчып халдаар; аарыг кижиниҢ дүпкүзүнден болгаш чөдүргениндеН, ошкажырындан болгаш хол тутчуп мендилежириндеН; аарыг кижиниҢ ажыглап турган аржыылындан, думчук аржыылындан, аяк-савазындан болгаш өске-даа үүлдерин дамчыштыр халдаар аарыг.

Грипп колдуунда думчук суу төктүрү-биле, чөдүл-биле, ниити кошкаашкын-биле, эҗт изиири (температура-биле) аарып илерээр.

Грипптен аарый берген үеңерде доп-дораан эмчиге барыңар база эмчиниҢ айытканы чурумун болгаш эмнээшкинин шыңгыы сагыңар.

БОДУН БОЛГАШ ДОЛГАНДЫР ТУРАРЛАРНЫ ГРИППТЕН КАНЧААР КАМГАЛААРЫЛ?

Чөдүреринерде болгаш бышкырарынарда долгандыр турарлардан өскээр көрүнгеш, аскынарны болгаш думчуунарны думчук аржыылы-биле дугланар, шала кырынче дүпкүрбенер.

Хол тутчуп мендилежириндеН болгаш ошкаашкындан чайлап чорунар.

Холунарны үргүлчү-ле чунар, мага-бодунарның, иштики болгаш даштыкы хевинерниҢ арыглаашкынын сагынар. Холунарны чем чиҢинерниҢ мурнунда чунар.

Грипптен аараан кижи-биле чаңгыс орунга удуванар, ниити аржыылды, думчук аржыылын, дөжектиҢ болгаш өске-даа хеп үүлүн ажыглаванар, база чаңгыс савадан чемненнер.

ӨрээлиҢерни үргүлчү-ле агаарга хаксынар. Бодунарның организминерни спорт-биле болгаш гимнастика биле быжыглаңар. Арыг агаарга үргүлчү үнүп турунар.

Грипптен аараан демдектериг урулларны школаже, уруглар садынче яслиже болгаш өске уруглларже чоруттанар. Грипптен аараан нелер уруунарны ажаарынарда, ылаңгыя уругну эмзирериҢер үезинде аскынарны болгаш думчуунарны марлалыг шарыышкын-биле дуй шып алынар.

БИР ЭВЕС БАЖЫҢЫҢАРДА ГРИППТЕН ААРААН КИЖИ БАР БОЛЗА, ҮҮНҮ КЫЛЗА ЧОГУУРУЛ?

Аргалыг-ла болза, аарыг кижини кадык кижилерден аңгыланар.

Аарыг кижиге тускай орундан аңгыланар.

Бир эвес аарыг кижини аңгы өрээлге чытырар арга чок болза, аарыг кижиниҢ орнун көжеге-биле дугланар.

Аарыг кижини кылынадыр шуглавышаан, өрээлди үргүлчү агаарладынар.

Аарыг кижиниҢ чыдар өрээлин өл пөс-биле үргүлчү чодуп турунар.

Аарыг кижи аңгы аяк-саваны, аржыылды, дөжектиҢ эҗт-хережелдерин болгаш ооң даа өске үүлдерни тускай ажыглаарын харагалзанар. Аарыг кижиге дүпкүрер үүвени салып берилеп, ону хүнүҢ-не изиг суг-биле чайып төгүнер.

Грипп-биле дамсежириниҢ бүгү дүрүмнерин сагыңар, база оларны күүседирин долгандыр турар кижилерден негөңер.

Тыва область санитар чыдыышкынның Бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторуҢ 2—62; редакторнуҢ өрелакчызының, харыысалгалыг секретарыниҢ—2—68; партия амыдыралы, пропаганда болгаш агитация, литература болгаш ураг-чүүл, көдээ ажыл-агый, иштики информация, үлегүр болгаш транспорт, чаган илдиителериниҢ, бухгалтериниҢ—2—65.

Б00522 Облүүкомнуң типографиязы